

Lär dig krypa, lär dig gå, lär dig strukturerna samhället bygger på!

– Om tonåringens rumsanvändande ur ett
könsrollsperspektiv

Sara Radinger

Lär dig krypa, lär dig gå, lär dig strukturerna samhället bygger på!

- Om tonåringens rumsanvändande ur ett könsrollsperspektiv

Learn to crawl, learn to walk, learn the structures on which society is based on!

-About how teenagers use of public space through the impact of gender roles

Sara Radinger

Handledare: Anna Jakobsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Examinator: Linnéa Lindström, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2018

Omslagsbild: Sara Radinger

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: genus, tonåringar, kön, normer, rumsanvändning, gestaltning, stadsplanering.

1. Abstract

The essay seeks answers to how 12-16 year olds is influenced by gender roles in their use of public spaces. This based on the perspective of constructivism on the sex as a social construction of society. The purpose of the work is to provide a foundation for further research on gender conscious planning and landscaping.

To answer the question, several methods as literature studies, observations and questionnaire answers are used. Fundamentals for the work are philosophy-theoretical perspectives on gender roles, developmental psychology based on the target group 12-16 years, as well as gender normative use of space.

In conclusion, it has been concluded that the use of space in the 12-16 years is in many ways affected by gender norms, but also as a reason for continued gender-normative using of space.

2. Sammandrag

Arbetet söker svar på hur 12-16 åringars rumsanvändning i offentliga rum påverkas av könsroller utifrån konstruktivismens perspektiv på könet som en konstruktion av miljön vi lever i. Syftet med arbetet är att skapa underlag för fortsatt forskning kring genusmedveten planering och gestaltning av landskapsrummet.

För att besvara frågeställningen har flera metoder, litteraturstudier, observationer och enkätsvar. Grundpelare för arbetet är filosofiteoretiska perspektiv på könsskapandet, utvecklingspsykologi utifrån målgruppen 12-16 år samt könsnormativt rumsanvändande.

Avslutningsvis har slutsatsen dragits att 12-16 åringens rumsanvändande på många sätt är påverkade av könsnormer, men också som anledning till fortsatt könsnormativ rumsanvändning.

3. Innehållsförteckning

1. Abstract	s.3
2. Sammandrag	s.3
3. Innehållsförteckning	s.4
4. Förord	s.6
5. Inledning	s.7
5.1 Inledning.....	s.7
5.2 Bakgrund	s.8
5.3 Frågeställning.....	s.10
5.4 Mål och syfte.....	s.10
5.5 Tidigare forskning.....	s.11
5.5.1 Antologin "Rum, upplevelsevärld, samhälle: rapport från forskarkursen "I genderiserade rum""	s.11
5.5.2 Avhandlingen "Att ta staden i besittning: om ungas rum och rörelser i offentlig miljö"	s.11
5.6 Materialinhämtning.....	s.12
5.7 Metoder och genomförande.....	s.13
5.7.1 Litteraturstudie	s.13
5.7.2 Enkätstudie	s.13
5.7.3 Observationsstudie	s.15
5.8 Bortfall och internkritik.....	s.17
5.8.1 Teoretiskt perspektiv och neutralitet	s.17
5.8.2 Reviderat genomförande av observationsstudie	s.18
5.8.3 Internkritik av genomförd observationsstudie	s.19
5.8.4 Internkritik av genomförd enkätstudie	s.19
6. Resultat, Analys och Diskussion	s.21
6.1 Genus och rummet.....	s.21
6.1.1 Genusbegreppet	s.21
6.1.2 Vad är ett jämställt rumsanvändande?	s.21
6.2 Identitet – individen, könet och gruppen.....	s.22
6.2.1 Könens olika sätt att identifiera sig med platser	s.22
6.2.2 Kön som identitetsmarkör	s.23
6.2.3 Att passa in i gruppen	s.25
6.3 Interaktions- och reträttplatser.....	s.26
6.3.1 Favoritplatser	s.26
6.3.2 Reträttplatser	s.27
6.3.3 Interaktionsplatser	s.28
6.4 Aktivitetsytorna Se och Synas.....	s.29
6.4.1 Könsfördelningen i observationsstudien	s.29
6.4.2 Aktivitetsytor - relationer och prestationer	s.30
6.4.3 Att umgås i grupp	s.31
6.4.4 Har könen samma behov av lek och intimitet?	s.32

6.5 Könsrollernas negativa konsekvenser.....	s.33
6.5.1 Könsrollernas begränsande förmåga	s.33
6.5.2 Platser som undviks av enkätdelegarna	s.34
6.5.3 Hiffår du gå, men inte längre	s.36
6.6 Brist på utrymme.....	s.37
6.6.1 Konflikter om utrymmet	s.37
6.6.2 'Vi har ingenstans att vara'	s.38

7. Avslutning **s.40**

7.1 Sammanfattning & Slutsatser.....	s.40
7.2 Avslutande reflektioner.....	s.41
7.3 Vidare forskning.....	s.42

8. Referenser **s.43**

8.1 Tryckta källor.....	s.43
8.2 Elektroniska källor.....	s.44

9. Bilagor

-
- Bilaga 1 - Enkätformulär
 - Bilaga 2 - Enkät svar
 - Bilaga 3 – Observationsstudie, Tillvägagångssätt steg för steg
 - Bilaga 4 – Observationsschema, platsanalys och skisser

4. Förord

Tack till min så tålmodige handledare Anna Jakobsson som varit vaken sena nätter för att ge mig feedback och vägledning i arbetet.

Tack till er deltagare i enkätstudien. Er hjälp var ovärderlig för arbetet!

Ni starka och inspirerande kvinnor som gjort uppsatsen uthärdlig;
Tack Emma för all luftning när tanken sviktar.
Tack Åsa för höga och låga energier.
Tack moster Lena för söndagsfika på distans.
Tack Julia för din ilska mot orättvisan och viljan att förändra.
Ni ödmjuka män som gett mig hopp om män-skigheten:
Tack Martin, Niklas, Pappa.

Tack Mamma för din famn när livet krisar, och när det inte gör det.

Massa kärlek till er.
Älskar er.
Sara

5. Inledning

4 sidor

5.1 Inledning

Är de offentliga platserna rättvist fördelade? Frågan är ointressant. Rent teoretiskt är svaret ja; du kan vistas på ett torg eller en park utan att bli stoppad på grund av kön, ålder eller kulturella attribut. I teorin är detta innebilden av ett demokratiskt samhälle, något vi kanske redan har uppnått i viss mån. Men har vi öppet tillträde till alla offentliga platser som finns att erbjudas i praktiken?

I det här arbetet kommer jag föra fram hur rumsanvändningen egentligen ser ut. Vad som egentligen händer efter att vi som barn lärt oss krypa i det privata hemmet. Vad som händer när vi lärt oss gå och kan vidga vår rumsliga värld vi lever i. För senare, i tonåren, införskaffar vi oss de slutgiltiga kunskaperna för att kunna övergå till ett liv som vuxen. Men med det följer också kunskapen om våra rumsliga begränsningar på ett mentalt plan, här ingår kunskapen om strukturerna samhället bygger på. Hur påverkas tonåringens rumsanvändning under inläringen av könsroller?

I min kandidatuppsats kommer tre delar att länkas samman och diskuteras; Utvecklingspsykologin med fokus på 12-16 åringar, Konstruktivismens perspektiv på könsskapandet samt Rumsanvändning utifrån könsrollsaspekten. Inom konstruktivistisk filosofi ses könet som ett konstruerat begrepp skapat av miljön vi växer upp i, och inte som beroende av biologiskt arv. Fokuset ligger på en diskussion kring teorier om skapandet av könsroller under uppväxten och hur det påverkar användningen av landskapsrummet.

Att arbeta med kön- och genusbegreppet är inte ett helt okomplicerat ämne isig. Det är, minst sagt, problematiskt att belysa samhällets könsstrukturer utan att belysa patriarkala maktförhållanden. I arbetet har jag därför valt att fokusera på de binära könen, kvinna och man, samt de patriarkala strukturen mellan dem och hur detta avspeglar sig i den rumsliga användningen. Med det sagt så behöver det inte betyda att det som kommer fram inte kan vara till användning i senare forskning med ett bredare perspektiv könsidentiteter än binära och cis-normativa. Mer om detta kan läsas i avsnitt 7.3 'Vidare forskning'.

5.2 Bakgrund

Könet och egenskaperna bör inte förväxlas till att utgöra den sanna identiteten hos individen, menar Judith Butler, könsteoretiker och filosof, men att vi som människor har svårt att hantera om dessa två, könet och egenskaperna hos individen, inte korrelerar. Hon menar att vi, för att passa in i samhället, tvingas presentera oss inom normen för kroppen, könet och sexualiteten för att inte bli misskrediterade av omgivningen och samhället.¹

Judith Butler, ihop med andra könsteoretiker i arbetet, hör till en riktning inom feminismen med konstruktivistiskt syn på könskapandet. Inom feminismen ser en samhällets sociala strukturer som att de formar människan att agera efter könsroller. Rollerna som spelas, liksom i en teaterpjäs, behöver därför inte vara en del av individen som spelar rollen utan får endast denna att uppfattas som antingen man eller kvinna.² Könsrollerna måste upprepas för att upplevas som trovärdiga. Rollerna som sätts är en process som hela tiden hålls levande och måste underhållas dagligen, och är därför ett dynamiskt tillstånd.³

Denna dynamiska process, som könsrollerna består av, uttrycks genom beteenden och handlingar. Exempelvis genom fysiska uttryck som kläder och utseende. Det är alltså själva praktiken att uttrycka ett könsnormativt beteende, eller handling, samt detta samspel med andra som gör att antingen femininitet eller maskulinitet definieras. Detta leder till att personen uppfattas som antingen man eller kvinna, men att detta är en konsekvens av beteendena och inte en psykologisk orsak till dem.⁴ Genom ett konstruktivistiskt perspektiv kan det förtydligas med att det inte finns psykologiskt grundade kön utan att det är de yttre, miljömässiga, faktorerna som gör att personen både handlar och tolkas som man eller kvinna. Könsrollerna är alltså sprungna från sociala strukturer i samhället och att det är dessa strukturer som får människor att *agera* könsnormativt.

Målgruppen för arbetet, 12-16 åringar, befinner sig i en utvecklingsfas i livet där individen formas av och utforskar samhällsnormerna. Utvecklingen under tonårstiden består av en frigörelse från barndomen och steget in i ett självbestämmande, vuxen-, liv. Därför förändras relationen till föräldrarna som tidigare varit de som haft högt inflytande

¹ Butler, J, "Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity", Routledge, s.17

² Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, "The psychology of gender and sexuality: an introduction", Open University Press, s.41

³ Lindgren, S (red.), (2015), "Ungdomskulturer", Gleerups, s.72

⁴ Magnusson, E, (2003), "Psykologi och kön: från könsskillnader till genusperspektiv", Natur och kultur, s.80

och bestämmande över tonåringen. Självbestämmandet är en viktig del av utvecklingen av identiteten där tonåringen lär sig att ta eget ansvar för sina handlingar.⁵

Genom utvecklingspsykologin har teorier om könsrollernas uppkomst beskrivits som en del av inlärningsprocessen under barndomen. Barnet lär sig att föra sig efter samhällets sociala koder och enligt modellen för könsrollerna. Till en början förvärvs könsrollen av föräldern och senare av vänner och omgivning.⁶ Grunden till prövandet in i könsroller har alltså bokomliggande orsaker både inom psykologin och filosofiska teorier, där samhällsnormerna blir en viktig gemensam faktor för de två perspektiven.

Sammanfattningsvis beror könsrollernas uppkomst av olika fenomen i samhället. Barn observerar och imiterar beteenden och observerar sedan om det uppfattade beteendet får gillande eller ogillande av omgivningen. Detta tillämpas alltså parallellt och könsroller initieras för barnet både genom direkt uppfostran samt av interagerande individer i barnets närmaste omgivning.⁷

Ungdomsperioden är en fas i livet som kan variera mellan olika kulturer. Perioden kan vara olika lång, från barn till självständig vuxen, och relationens närhet till den biologiska familjen kan också variera. I vissa kulturer lever generationerna med täta mentala och fysiska band mellan sig medan, exempelvis i den svenska kulturen, ses det som en självklarhet att vuxenblivandet är att bli självständig från sin föräldrageneration.⁸

Vidare är det därför av betydelse att belysa att tonåringen inte är en homogen grupp. Inte heller grupperna *tjejer* och *killar* bör ses som homogena grupperingar. Inom grupperna återfinns kulturella och subkulturella skillnader, exempelvis skillnader som klass, sexualitet och etnicitet.⁹ Kritik kan därför riktas till många vetenskapliga arbeten med utgång från könen¹⁰, menar Eva Magnusson, psykologi professor med inriktning genusvetenskap. Exempelvis där könsskillnader kartläggs utan att se könen som mångfasetterade grupper med flera olika subkulturella inriktningar.¹¹

Åldersspannet kan därför antas vara en målgrupp för landskapsarkitekten, på planerings eller gestaltningsnivå, att arbeta utifrån om målet är möjligheten att påverka samhällsnormerna och jämställdhet mellan könen på sikt. I arbetet kommer rumsanvändningen för 12-16 åringar att studeras i enkät- och observationsstudier. Detta

⁵ Frisé, A & Hwang, P (red.), (2001), "Ungdomspsykologi: utveckling och livsvillkor", Natur och kultur, s.21

⁶ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.38

⁷ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.48

⁸ Frisé, A & Hwang, P (red.), s.74

⁹ Lindgren, S (red.), s.71

¹⁰ Magnusson, E, s.228

¹¹ Magnusson, E, s.228

med utgångspunkt från Mats Liebergs, professor i urbansociologi, sätt att beskriva begreppen att befinna sig *front-* eller *backstage*.¹² Från honom kommer arbetet även att utgå ifrån vad han kallar för *interaktions-* och *reträttplatser*.¹³

Att positionera sig i landskapet är därför att inta en plats både rumsligt och mentalt. Reträttplatser och interaktionsplatser, kommer i arbetet, vara platser som tas i anspråk för att vara för sig själv, i grupp eller i ensamhet, respektive platser som intas för att interagera med andra. Det kan, som ovan nämnt, vara viktigt att kunna växla mellan Se- och Synas-roller men båda dessa roller kan utspela sig på, exempelvis, en interaktionsplats. En Se-roll kan utspela sig på en interaktionsplats. Skillnaden mellan denne och Synas-rollen är att Se-rollen positionerar sig för att kunna ta del av vad som försegar av Synas-roller utan att vara i händelsernas centrum.

I jämförelse till tidigare nämnda exempel att könsroller är roller som spelas som i teater beskriver en annan källa detta med att personen intar en *åskådar-* alternativt en *aktörsroll*.¹⁴ I arbetet kommer detta att beskrivas som *Se- och Synas-roller*, och aktivitetstyper där dessa roller kan utspela sig kommer kallas för, *Se- och Synas-typer*. Betydelsen av frihet att röra sig mellan dessa två rumsliga och sociala poler är betydande oavsett kön. Det är därför viktigt för tonåringen är att hitta platser där det går att växla mellan att *se* och att *synas*.

5.3 Frågeställning

Hur påverkas 12-16 åringars rumsanvändning i offentliga rum utifrån ett könsrolls- och jämställdhetsperspektiv?

5.4 Mål och syfte

Målet med arbetet är att undersöka hur normer gällande jämställdhet och könsroller påverkar användandet av landskapsrummet och vad landskapsarkitekten kan göra för att påverka dem. Undersökningen söker svar på hur man kan arbeta preventivt som landskapsarkitekt för att motverka könssegregering i offentliga miljöer. Arbetet syftar till att utgöra underlag för fortsatt forskning kring tonåringar och genusmedveten stadsplanering och gestaltning av offentliga rum.

¹² Lindgren, S (red.), (2015), "Ungdomskulturer", Gleerups, s.51

¹³ Lindgren, S (red.), (2015), "Ungdomskulturer", Gleerups, s.51

¹⁴ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.41

5.5 Tidigare forskning

Arbetet kommer omfatta utvecklingspsykologiska aspekter utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv på könsroller i en kontext utifrån rumsanvändandet av tonåringar mellan 12-16 år. Tidigare forskning finns inom de olika delarna för arbetet men det saknas kunskap inom de avgränsningarna som presenteras för det här arbetet. Därför syftar arbetet till att utgöra underlag för fortsatt forskning eftersom inga liknande arbeten finns att utgå ifrån. I avsnittet 7.3 'Vidare forskning' presenteras förslag på hur arbetet kan utvecklas ytterligare och skapa underlag för fortsatt arbete kring tonåringar och genusmedveten stadsplanering och landskapsgestaltning.

Följande underrubriker visar upp ett antal tidigare verk med tidigare forskning som varit relevanta för arbetet.

5.5.1 Antologin "Rum, upplevelsevärld, samhälle: rapport från forskarkursen 'I genderiserade rum'"

Verket är en rapport från forskarkursen 'I Genderiserade rum' vid Karlstad universitet. Antologin har utgått från syftet med kursen, "... att göra en kritisk granskning av konstruktion och reproduktion av köns/genusbaserade ideologier och handlingar med utgångspunkt i hur de tar sig abstrakta och konkreta rumsliga uttryck".¹⁵ Med detta innefattar texterna i antologin både filosofiteoretiska idéer om kön samt hur dessa teorier tar sig uttryck i olika typer av rumsliga kontexter.

Några av texterna innefattar ungdomsperspektiv eller rumsliga kontexter som till stor del används av tonåringen. Antologin har varit av betydelse för arbetet med de olika perspektiven på genus och rumslighet. Flera av texterna används som referens i arbetet.

5.5.2 Avhandlingen "Att ta staden i besittning: om ungas rum och rörelser i offentlig miljö"

Avhandlingen bygger på en treårig studie av olika kamratgrupper i Lund med utgångspunkt i området Norra Fälåden. Arbetet belyser hur ungdomarna ser på sin närmiljö och hur och vilka platser de använder. Detta omfattar även "... vilken symbolisk betydelse denna användning har för ungdomarna"¹⁶.

¹⁵ Forsberg, G, Grenholm, C & Jakobsen, L (red.), (2002), "Rum, upplevelsevärld, samhälle: rapport från forskarkursen 'I genderiserade rum'", Karlstads Universitet, s.15

¹⁶ Lieberg, M, (1992), "Att ta staden i besittning: om ungas rum och rörelser i offentlig miljö", Institutionen för byggnadsfunktionslära, s.15

Avhandlingen har varit av betydelse för det här arbetet genom att Mats Lieberg i sin forskning sammanfört två av grundpelarna för arbetet: rumsanvändning och tonåringar. Vad som saknas här är genusaspekten av rumsanvändningen. Lieberg har utgått från tre olika kategorier av ungdomar för att uppmärksamma olika kamratgruppers användning och rörelser i offentligheten. Han har valt att utgå ifrån grupper som han kallar för *hemorienterade*, *föreningsorienterade* samt *kamratorienterade*. Kategorierna använder olika platser, har olika grad av rörelser mellan privata och offentliga platser och olika stora umgängeskretsar.

Eftersom genusperspektivet ihop med den rumsliga användningen saknas så behandlar inte avhandlingen underliggande sociala strukturer som könsroller som kan skapa olika förutsättningar för rumsanvändningen. Något som det här arbetet kommer ta fasta på.

5.6 Materialinhämtning

Arbetet utgår från tre metoder: Litteraturstudier, enkätstudie och en observationsstudie.

Litteraturstudien har varit nödvändig som en stabil grund för arbetet och presenteras i kapitel 6 'Resultat, Analys och Diskussion'. I kapitlet har litteraturstudien använts för att kunna analysera resultaten från observations- och enkätstudien med utgång från utvecklingspsykologin och teorifilosofisk syn på kön och könsroller. I avsnitt 5.2 'Bakgrund' har litteraturen använts för att skapa en bild av målgruppen för arbetet, 12-16 åringar.

Undersökningsgruppen för enkät- samt observationsstudie är tonåringar mellan 12-16 år. Resultatet från enkätundersökningen används som komplement till observationsstudien. Informationen som utvinns från de båda metoderna speglar olika aspekter av tonåringarnas platsanvändning. Observationen bidrar med platsspecifika beteenden ihop med platsernas gestaltning och fysiska förutsättningar mellan rollerna *Se* och *Synas*. Observationsstudien har använts för att kunna besvara frågeställningen genom att platsspecifika observationer av målgruppens rumsanvändning i praktiken. Observationsstudien skapar grund till fortsatt forskning av genusmedveten landskapsgestaltning.

Enkätstudierna bidrar med information om det som kan vara svårt att få grepp om i en observationsstudie. Personer som vistas på plats är där av en anledning men de

personer som av någon anledning inte valt att befinna sig där kan inte studeras. Resultaten från enkätstudiens frågor har gett information som kan användas för att finna relevanta platser till observationsstudien. Enkätstudien har varit betydande för att kunna få ta del av målgruppens egna upplevelser om deras vardagsplatser, såväl inne som ute. Den har också varit nödvändig för att kunna belysa frågeställningen ur ett stadsplaneringsperspektiv. Studien ger underlag för fortsatt forskning av genusmedveten stadsplanering.

5.7 Metoder och genomförande

5.7.1 Litteraturstudie

Litteratur för att ge perspektiv på jämställdhetsfrågor inom landskaparkitekturen. Litteraturen används som grund för att synliggöra hur samhällsnormerna tar sig uttryck i utemiljön. Litteraturen och teorierna ska också kunna användas för att analysera materialet från platsobservationerna.

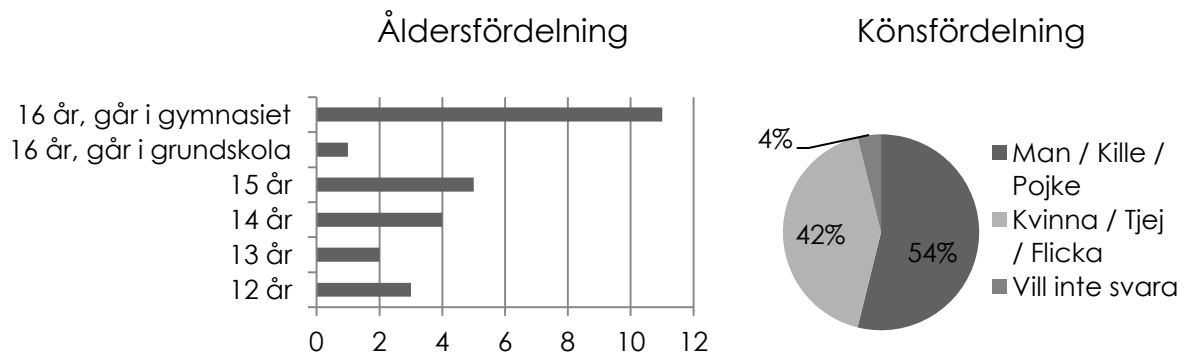
Litteratur kring hur barn/ungdomar behöver interagera med sin närmiljö eller andra platser och vikten av detta i ett vidare samhällsperspektiv. Studien syftar till att skapa en bakgrund till undersökningen och arbetet.

Materialet från litteraturstudien är mestadels tryckta källor. Enklare böcker lästes till en början för att få en överblick i ämnen lämpliga för arbetet. Exempel på det är utvecklingspsykologi och filosofiska teorier kring könsroller. Genom den mer lättlästa vetenskapliga litteraturen användes senare deras hänvisade källor som litteratur. På det viset skapades en god överblick i början som senare sållades ner i allt mer komplicerad litteratur som senare kunde appliceras i arbetet.

5.7.2 Enkätstudie

Enkätstudien genomfördes för att få en mer generell bild av olika tonåringars vardagsplatser och platsspecifika upplevelser. De som deltagit i enkätstudien har fått förfrågan om deltagande via sociala medier. Ett inlägg har skrivits som presenterar enkätundersökningen, beskriver till vilka enkäten riktar sig till med mera. Genom detta kunde enkäten få en större spridning till tonåringar i olika delar av Sverige. Totalt sett genomfördes enkäten av 20 personer.

Ålders- och könsfördelning i genomförd enkätstudie

42% av deltagarna i enkätundersökningen är 16 år och går i gymnasiet, de tillhör inte den egentliga målgruppen för arbetet. Deras svar är sammanställda ihop med resterande i undersökningens svar. Anledningen till att deras svar ändå räknas med i studien är på grund av det varit svårt att nå tjejer inom målgruppens åldersspann. Det är viktigt att ha detta i åtanke i resten av presentationen av resultatet från enkätstudien. Trots detta är medelåldern för tjejerna som deltagit i undersökningen är 15 år medan medelåldern för killarna är 14 år. Fler killar än tjejer har deltagit i undersökningen.

Fler killar än tjejer har deltagit i undersökningen, 12 killar respektive 8 tjejer. En deltagare i undersökningen svarade "Vill ej svara" på frågan om kön. Denna deltagare räknas inte in i de jämförande studierna mellan könskategorierna. Hens svar i de öppna frågorna räknas in tillsammans med de generella resultaten för samtliga i undersökningen.

Internt bortfall i studien är fem deltagare på grund av ofullständigt genomförda enkäter. Dessa deltagare genomförde enkäten fram till att de slutna frågorna tog slut och de öppna frågorna inleddes. Deltagarna markeras i Bilaga 2.

Frågorna i enkäten syftar till att belysa skillnader och likheter mellan könen inom målgruppens sätt att använda platser. Svaren i frågorna analyseras efter om de olika könskategorierna tenderar att svara på liknande vis och ifall grupperna skiljer sig från varandra. Tendenser kan vara att svaren i de öppna frågorna, exempelvis, är platser som är mer eller mindre privata. För enkätformulär se Bilaga 1

Frågor om platser som inte får vistas på ger svar på om könen är begränsade till olika typer av platser samt om detta skiljer sig mellan åldrarna i studien. Frågan om en favoritplats säger något om vad personen värderar högst för typ av platser, exempelvis om den är privat eller offentlig; tillgänglig för andra eller som egen privat yta, ett eget rum; eller gjord för fysisk aktivitet eller föreningssammanhang. Frågor om vart en befinner sig

för att vara ostörd, *reträttplatser*, eller umgås, *interaktionsplatser*, kan även här analyseras i fall könen tenderar att besvara de öppna frågorna med platser som stämmer med dessa. Följdfrågorna om vad en gör på dessa platser eller varför en vistas där kan ge svar på ifall könen tenderar att använda interaktionsplatserna genom rollerna *Se* eller *Synas*. Även här görs analyser i fall könen tenderar att svara olika. Särskilt intressant är ifall könen vistas på samma interaktionsplatser.

För att kunna jämföra könen reträtt- och interaktionsplatser ställdes frågorna ”Näm en eller flera platser där du kan vara för dig själv eller umgås ostört med dina vänner på din fritid” och ”Näm en eller flera platser där du brukar umgås med dina vänner på din fritid”. Här har enkätstudien bidragit med statistik om i vilken grad som könen rör sig i privata eller offentliga platssammanhang. Svaren kategoriserades i fyra olika kategorier; *Offentliga platser*, *Semi offentliga/privata platser*, *Privata platser* samt en fjärde kategori med svårtolkade svar. De svårtolkade svaren räknades inte med i statistiken. Svaren kunde vara odefinierbara för att platsa in i någon av de tre förestående kategorierna alternativt att svar saknades.

Frågorna är formulerade enligt Statistiska centralbyråns råd för enkätfrågeformuleringar riktade till barn. Barn upp till 12 år har nämligen en tendens att svara ordagrant, menar dom, vilket kan ge felaktiga svar om en inte har varit noggrann med frågeformuleringen.¹⁷ Frågor i enkäten som syftar till kön har utformats efter rekommendation från RFSLs hemsida. De rekommenderar att ge deltagare i undersökningar fler än de två binära könen att välja som alternativ, men att det också kan vara viktigt att ha möjlighet att uttrycka sin osäkerhet kring könsidentiteten.¹⁸ För att se frågornas formuleringar, se Bilaga 1.

5.7.3 Observationsstudie

Platsobservationerna, i observationsstudien, har genomförts i två städer; Stockholm och Malmö, där antalet deltagare varierat, dels genom att de kommit och gått men också mellan de olika platserna. Observationerna har genomförts på platser efter specifika kriterier. För kriterier se Bilaga 3. Studierna syftar till att få en uppfattning kring hur tonåringar i förhållande till den gestaltade miljön väljer att använda den könsnormativt.

¹⁷ Statistiska centralbyrån, ”Göra enkäter till barn – vad ska man tänka på?”, Statistiska centralbyrån; inhämtad 2018-05-22, <https://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Nar-vi-fragar-barn/>

¹⁸ RFSL, ”Att fråga om kön och trans i enkäter”, RFSL; inhämtad 2018-05-22, <https://www.rfsl.se/hbtq-fakta/att-fraaga-om-koen-och-trans-i-enkaeter/>

Detta utifrån filosofiteoretiska perspektiv på kön. Undersökningen syftar till att utvärdera offentliga rum tillgängliga för 12-16 åringar. Detta utifrån användande, deltagande och interaktion mellan könen och rummet. Observationerna ger information kring hur platser används av 12-16 åringar utifrån kön- och samhällsnormer. Totalt genomfördes tre platsobservationer i studien.

Observationerna syftar till att studera om besökarna segregeras lokalt i kvinnligt och manligt kodade *aktivitetsytor*. Med aktivitetsytor menas rum i den fysiska gestaltningen som skapar/är skapade för passiva åskådare eller aktiva aktörer. Vidare kommer dessa roller att beskrivas som *Se* och *Synas*, där *Se*-ytan har normativt kvinnligt kodad aktivitet och *Synas*-yta normativt manligt kodad aktivitet i form av användandemöjligheter.

Platserna är av typen *interaktionsplatser* för att det är genom interaktionen med jämnåriga som målgruppen har sin starka utveckling psykologiskt. Platserna analyseras slutligen och jämförs med andra observationsplatser för att se om det finns likheter mellan aktivitetsytor med avseende på representation av könen ihop med de rumsliga förutsättningarna. Slutsatser dras ifall arkitekturen kan verka som formande/främjande av könsrollerna eller inte.

Tillvägagångssättet består av tre steg där observationen inleds med att (1) definiera gränserna för området som ska studeras, definiering och indelning av området utifrån nämnda aktivitetsytor. I nästa steg genomförs (2) analys av rumsgestaltningen om det finns fysiska möjligheter för användare av de olika aktivitetsytorerna för att kunna interagera och mötas över deras gränser. Slutligen genomförs (3) strukturerade- och ostrukturerad observation på platsen över hur 12-16 åringar använder platsen utifrån antal användare och kön samt beteende. För detaljerad beskrivning se Bilaga 3.

Det är viktigt att skilja på observerade beteenden och tolkningen av vad beteenden betyder.¹⁹ Den strukturerade beskrivningen är därför inte baserad på utvalda beteenden utan hur många som använt platsen på vilka aktivitetsytor. I den ostrukturerade delen beskrivs istället vad de observerade personerna gör på de olika platserna utifrån subjektivt antagande av kön. Platsobservationen innefattar därför både strukturerad och ostrukturerad registreringar. Detta för att få dels kvantitativa data på hur många som använder platsen men också för att kunna täcka in beteenden och skeenden som är svåra att registrera på ett strukturerat vis.

¹⁹ Patel, R & Davidson, B, (2011), "Forskningsmetodikens grunder: att planera genomföra och rapportera en undersökning", Studentlitteratur, s.94

Observationerna har utförts av icke-deltagande observatör som förhållit sig som okänd för de deltagande. Därför har särskild hänsyn till valet av observatörens position. Det är viktigt att positionen inte väcker uppmärksamhet som icke deltagande för att inte störa det naturliga beteendet av deltagarna.²⁰

Patel & Davidson förklarar i *Forskningsmetodikens grunder* (2011) att fördelen med en observationsstudie är att kunna ta del av beteenden och händelser på plats, i nuet. Studien kan också genomföras utan att individen själv, objektet för studien, är medveten om undersökningen och agerar därför naturligt på platsen. Individen behöver därför inte, som vid intervju-, dagbok- eller enkätformulärs metoder, efterkonstruera i efterhand hur denne handlar vid olika skeenden.²¹ Detta lämpar sig bra i detta arbete eftersom undersökning ämnar belysa underliggande strukturer som visar sig genom ageranden på plats men som samtidigt är val som sker i det undermedvetna. En problematik kring metodvalet är att det bygger på kvalitativa tolkningar av beteenden som uppfattas på plats. Vidare är en nackdel att ett urval kan behöva göras i fråga om beteendena som observeras är representativa, menar Patel och Davidsson, men genom noggranna förstudier kan man ringa in beteenden som är representativa i fallet och är den information som bör samlas in.²²

5.8 Bortfall och internkritik

5.8.1 Teoretiskt perspektiv och neutralitet

Magnusson hävdar att det går att rikta en viss kritik mot att använda sig av feministiska i vetenskapliga arbeten. Detta eftersom särskiljandet av könen som begrepp kan ge bakslag och få missgynnande effekt för kvinnor om språket inte är medvetet använt. Hon menar att utvecklingspsykologin ibland för resonemang med konservativa föreställningar om kön.²³ Det kan vara att arbetena gestaltar flickor som annorlunda än pojkarna och att texten behandlar det manliga könet som norm att hänvisa andra avvikande beteenden kring. Skepticism riktas mot texter som gestaltar på ett värderande vis av förmågor eller

²⁰ Patel, R & Davidson, B, s.101

²¹ Patel, R & Davidson, B, s.91

²² Patel, R & Davidson, B, s.92

²³ Magnusson, E, s.135

fenomen som rör könen. Exempelvis att hänvisa till yrkesgrupper med kvinnligmajoritet som 'lägre betalda yrkesområden' på ett värderande vis.²⁴

Neutralitet kring beteenden och i anspråkstagande av fysiska rum som observeras i observationsstudien och enkätstudien är därför av vikt för arbetet för att kunna behandla frågeställningen objektivt och vetenskapligt. Värderande uttryck som uppkommer är yttringar från olika källor som jag, som skribent, kommer förklara och diskutera löpande i texten.

5.8.2 Reviderat genomförande av observationsstudie

Ursprungligen skulle observationsstudien genomföras i minst två städer med könsseparatistiska avgränsningar i rumsliga sammanhang. Med könsseparatistiska avgränsningar i det offentliga rummet menades platser som avsetts för enbart kvinnors förfogande under vissa avsatta tider. Observationerna skulle sedan genomföras vid olika tidpunkter, då enbart kvinnor skulle ha tillträde till platsen samt då alla är välkomna, för att jämföra rumsanvändningen mellan de två skeendena.

Arbetet var även tänkt att avgränsas till att behandla utomorganisatoriska offentliga rum som är tillgängliga att användas, och används av, målgruppen under deras fritid. Med utomorganisatoriska menades platser som var avsedda för sport- och föreningsaktivitet eller, exempelvis, skolmiljöer.

Kontakt togs med skateföreningar i Malmö och Stockholm som har "tjejskate" i offentliga skateparker under vissa tider. I Malmö skulle berörd förening starta upp v.21 (2018), alltså försent i arbetet med uppsatsen. I Stockholm fanns det tre föreningar som höll den här typen av evenemang. Två av föreningarna lobbade vidare till varandra på grund av att deras egen verksamhet låg på is. En förening svarade att de skulle börja hålla tjejskate för säsongen med start den 2 maj (2018). Resa bokades till Stockholm för att kunna observera tjejskate sammanhanget och besök till andra skateparker under andra dagar planerades in. Tyvärr ställdes tjejskate in under samma dag på grund av dåligt väder.

Metoden för observationsstudien omarbetades till att istället kunna appliceras på olika typer av platser samt utan de könsseparatistiska avgränsningarna. Som komplement till den nya observationsstudien gjordes en enkätstudie. Dels för att ge inspiration till platser att använda i observationsstudien men också för att kunna bredda arbetet i allmänhet.

²⁴ Magnusson, E, s.135

5.8.3 Internkritik av genomförd observationsstudie

Från observationsstudien kan kritik riktas mot att platsobservationerna genomförts i, mer eller mindre, urbana sammanhang. Därför kan inga slutsatser dras ifall *alla* tonåringar i målgruppen använder offentliga platser på samma vis. Tonåringar som bor, exempelvis, i områden med en lägre invånartäthet kanske inte har samma förutsättningar att tillgängliggöra sig offentliga platser som de som använts i studien. Syftet med arbetet är att skapa forskningsunderlag för genusmedveten planering och gestaltning. Förhållningssättet till resultatet i observationsstudien kommer därför att presenteras i kapitel 6 'Resultat, Analys och Diskussion' och kunskaperna kommer att användas för att besvara frågeställningen. Vidare kommer denna aspekt att tas upp i avsnitt 7.3 'Vidare forskning'.

En annan aspekt från observationsstudien är att i den kvantitativa delen, den med antalet personer i målgruppen med avseende på kön som använder de olika aktivitetsytor, är att övriga användare av platsen inte har räknats med. Därför finns inga resultat på om det befunnit sig äldre, eller yngre, personer på platsen. Detta ses i efterhand som en olycklighet eftersom inte bara könssegregationen är viktig att mäta utan även ålderssegregationen. En del noteringar finns kring detta i de ostrukturerade registreringarna från platsobservationerna men tyvärr inte i den kvantitativa antals- delen.

5.8.4 Internkritik av genomförd enkätstudie

På frågorna rörande hur stor ens närmaste umgängeskrets är samt frågan om en umgås med andra än samma kön en själv definierar sig som antas, från svaren att döma, att frågorna brast i sin formulering. Svaren på frågorna kan läsas i sin helhet i Bilaga 2 men kommer inte att analyseras vidare.

Frågan om umgänge och könsidentitet borde ha formulerats till att söka svar på om de *närmaste vännerna* är har samma kön som deltagaren eller annat. En kille, 16 år, svarade "Både och men majoriteten samma kön som mig" på frågan om han de han umgås med. Till liknande enkätstudie föreslås därför att definiera frågan tydligare samt ta med fler slutna svarsalternativ som användes här. Istället kan alternativ, som killen i exemplet, användas.

Lite samma problematik rör frågan om umgängeskretsens individualitet. Majoriteten av deltagarna, 71%, svarar "fler än 5 personer" på frågan. Spannet på de slutna svarsalternativen kan därför tänkas vara för kort och det blir svårt att dra några slutsatser av resultatet. Vad deltagarna definierar som *närmaste umgängeskrets* kan också tänkas variera mellan deltagarna. En del av deltagarna nämner i de öppna frågorna att de idrottar

och därför umgås med andra inom idrotten. Dessa kanske räknar in, exempelvis, ett helt lag som sin närmaste umgängeskrets. Den aspekten har inte tagits hänsyn till frågans formulering. Till liknande studie föreslås att ta höjd för detta samt att kanske också definiera vad som efterfrågas med *den närmaste umgängeskretsen*, alternativt att byta ut uttrycket till något lämpligare för frågeställningen.

6. Resultat, Analys och Diskussion

6.1 Genus och rummet

6.1.1 Genusbegreppet

Genusbegreppet används för att förklara samhällsrelaterade strukturer²⁵, exempelvis makthierarkier mellan män och kvinnor; föreställningar av män och kvinnors olikheter; eller normer och könsnormer i stort. Könbegreppet används, till skillnad från genus, i vad som skulle kunna kallas på en mer fysisk och/eller biologisk nivå men kan samtidigt också inbegripa de olika nivåer som genusbegreppet behandlar.²⁶

Den spridda användningen av begreppen är påtaglig i refererad, svensk/översatt, litteratur för arbetet. I arbetet kommer begreppet kön vara det mest frekvent använda av de två begreppen eftersom ordet är enklare att använda i den svenska terminologin och sammansättningar av ord, exempelvis ord som könsroller, könsgrupperna m.fl. Ordet genus kommer också användas men inte i samma omfattning.

6.1.2 Vad är ett jämställt rumsanvändande?

Barnets, oavsett kön, naturliga och spontana prövande av sin fysiska styrka är vad som skiljer barnet från tonåringen. Det är i trettonårsåldern som skiftet sker i könen olika sätt att leka och ta sig an världen. Pojkarna hänger sig åt utmanande fysiska aktiviteter samtidigt som flickorna backar från att vara en del av den fysiska leken till att inta fysiskt återhållsamhet.²⁷ Det är alltså under tonåren som könen börjar skilja sig från varandra i fråga om fysiskt utövande i utvecklingen mot vuxenblivandet men vissa skillnader kvarstår.

Magnusson diskuterar under rubriken 'När det vanliga blir det rätta' följande utdrag på nästa sida. Diskussionen går att applicera i moraliserandet av *hur* könen tar sig an det fysiska rummet och hur de *borde* ta sig an det.

²⁵ Magnusson, E, s.24

²⁶ Magnusson, E, s.25

²⁷ De Beauvoir, S, (1949), "Det andra könet", Norstedts, s.386

“Det tycks för människor finnas en tankemässig närhet mellan vad man ser som vanligt eller 'naturligt' och vad man uppfattar som 'rätt'. Steget verkar vara kort från att konstatera hur något *är* till att se detta som hur det *ska* vara, till exempel hur alla barn borde utvecklas. Det vanliga och 'normala' får därigenom också en moralisk betydelse, och det ligger nära till hands att se andra utvecklingsmönster som 'felaktiga’”²⁸

Denna moralisering skulle kunna vara en viktig fråga i arbetet med planering och gestaltning av landskap. Kritiken kan riktas mot att anse att det normerade pojks sätt att ta sig an utemiljön med fysisk aktivitet är både (a) ett problem för att utrymme inte ges till flickor och (b) att anta att flickor borde ta plats i utemiljön på samma vis. I exemplet blir mansrollen både en norm att kritisera samtidigt som den värderas som eftersträvansvärd för den kvinnliga populationen. Jämförandet mellan könen antas lätt hamna i ett sådant, om än diskret, värderande av könens olika handlingar som ett bidrag till ojämlikhet mellan könen istället för att, som intentionen, skapa jämlikhet.

6.2 Identitet – individen, könet och gruppen

6.2.1 Könens olika sätt att identifiera sig med platser

Att gestalta eller planera för identitetsskapande platser är något som den landskapsarkitektstudenten kommer i kontakt med under utbildningen. Ett exempel på detta kan vara genom att skapa en gestaltning som återanknyter till platsens historia och därigenom hävdar en identitet för platsen. Genom att arbeta platsspecifikt med gestaltningen är tanken att främja det lokala samhällets identifikation och tillhörighet med platsen.

En problematik i diskussionen om platser som identitetsskapande lyfts av Gunnel Forsberg, kulturgeograf och genusforskare, eftersom könen tenderar att identifiera sig med platser på olika vis. Män har en större benägenhet att under vuxenblivandet starkt identifiera sig med en plats, eller ett territorium, medan kvinnor inte stävjar sin identitet i en platsbildning. För unga kvinnor kan det istället verka som att de vill bli fira från rumsliga begränsningar.²⁹

Detta kan jämföras med undersökningar som gjordes innan projektet Rosens röda matta, i Rosengård i Malmö. I undersökningarna från området framkom att tonåringarnas

²⁸ Magnusson, E, s.135

²⁹ Forsberg, G, Grenholm, C & Jakobsen, L (red.), s.21

favoritplatser skiljde sig beroende på kön. Killarnas favoritplatser var lokaliserade nära bostaden, men inte i hemmet, i semi-offentliga eller offentliga miljöer. Exempelvis trappuppgångar, bostadsgården eller närmaste torg. Tjejernas favoritplatser var lokaliserade på andra sidan staden eller i hemmet.³⁰

Detta kan jämföras med teorin att en stor del av den mänskliga inläringen består av att observera och sedan imitera beteenden, även kallad *observationell inläringsteori*. I *The Psychology of Gender and Sexuality* exemplifieras att i könssegregerade kulturer lär sig döttrar att imitera sina mödrars beteenden eftersom mödrarna är generellt mer närvarande i hemmet än fäderna.³¹ Samtidigt som söner har givits leksaker som gör att de kan leka och imitera sin fars aktiviteter.³² Genom detta antas kvinnan vara starkare knuten till det privata- och mannen till det offentliga rummet.

Kritik finns riktad mot exempel som ovan där fäder framställs som enhälliga introducenter till det offentliga livet för barnet³³, och att mödrar beskrivs som bromsande genom att begränsa barnet till det privata hemmet.³⁴ Magnusson menar istället att denna könssegregering har minskat de senaste decennierna och att föräldrar i modern tid delar introduktionen för till det offentliga livet.³⁵ Dock ihop med den mer nutida referensen, i och med undersökningarna från Malmö, verkar det som att dessa aspekter är seglivade och något som påverkar tonåringars rumsanvändning än idag.

6.2.2 Kön som identitetsmarkör

Inom likhetsfeministisk teori, sprungen ur konstruktivismen, ser man könet som en roll satt av rådande kulturellt präglade idéer om hur personer med visst genitalier ska anpassas till samhället. Könet blir inte ett namn på den biologiska kroppen utan snarare på en position i det rådande samhället. Butler menar att vår identitet som man eller kvinna formas av de handlingar vi utför. Könet hos den enskilda individen befästs genom hur individen agerar utifrån förväntningar av samhället. Detta tar sig i uttryck i hur individen exempelvis förväntas röra sig, bete sig och tala.³⁶ Butler menar här att könsidentiteten är

³⁰ Björnson, Moa, "Rosens röda matta – stadsplanering på tjejeers villkor", Malmö stad; inhämtad 2018-05-22, <https://malmo.se/download/18.1388f79a149845ce3b9fdb/1491301765719/Artikel+i+tidsstften+PLAN+om+Rosens+r%C3%B6da+matta+20131215.pdf>

³¹ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.44

³² Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.44

³³ Magnusson, E, s.141

³⁴ Magnusson, E, s.142

³⁵ Magnusson, E, s.142

³⁶ Björk, N, s.187-188

ett resultat av handlingarna som utförs för att imitera vad som förväntas av individen utefter biologiskt kön.

Butler diskuterar frågan om i vilken omfattning identiteten är ett normativt ideal snarare än en beskrivning av personens egenskaper i följande citat

“In other words, the ”coherence” and ‘continuity’ of ”the person” are not logical or analytic features of personhood, but, rather, socially instituted and maintained norms of intelligibility. Inasmuch as “identity” is assured through the stabilizing concepts of sex, gender, and sexuality, the very notion of “the person” is called into question by cultural emergence of those “incoherent” or “discontinuous” gendered beings who appear to be persons but who fail to conform to the gendered norms of cultural intelligibility by which persons are defined.

“Intelligible” genders are those which in some sense institute and maintain relations of coherence and continuity among sex, gender, sexual practice, and desire.”³⁷

Hon säger här att det är våra normer i samhället som fått oss att starkt förknippa identiteten med könet att vi inte längre har förmågan att skilja dem åt. Identiteten hos den enskilda individen får en stabil grund genom att kunna identifieras som könet, i första hand, utifrån rådande kulturella normer. De binära könen är för oss begripliga och blir därför, genom könsrollerna, enkla att upprätthålla i fråga om relationerna till andra människor och samhällsstrukturerna i stort.

Identitetsprocessen är en stor del av tonåringens utvecklingsprocess på väg in i vuxenlivet. Det är under denna process som individen kommer underfund med vem hen är och vem hen vill vara och den utvecklingsprocessen behöver uttryckas.³⁸ Genom bidrag från Butler så skulle tonåringens identitetsutveckling kunna tänkas vara under stark påverkan av samhällets kulturella könsnormer. Det skulle också kunna tänkas att könsidentiteten, i sig, kan utgöra en viktig identitetsmarkör för tonåringen som individ av hens egenskaper. Något som Butler menar att vi inte kan skilja på.

³⁷ Butler, J, s.17

³⁸ Lindgren, S (red.), s.45

6.2.3 Att passa in i gruppen

Under uppväxten från barn till ungdom förändras betydelsen av relationen till föräldrar och vänner. Vänrelationerna ökar i betydelse under ungdomstiden och större kamratgrupper bildas där individen har möjlighet att experimentera med roller och stilar på ett nytt vis i jämförelse till vad som kan ses accepterat i familjen.³⁹ Detta prövande av roller drivs av önskan att ha ett värde samt vara lik den grupp som individen omger sig med.

Genom att påvisa sin identitet i ett rumsligt sammanhang genom kulturella attribut, exempelvis genom kläder- och musikstil, så förstärks trovärdigheten hos individens kvalificering av att få vara en del av den rumsliga kontexten. Forsberg lyfter som ett exempel på detta ett möte med en person iklädd folkdräkt. Hon skriver att "Folkdräkten förmedlar också insikten om att allt man gör 'äger rum'. Det sker i en viss geografisk position; men det utspelar sig egentligen mentalt och visuellt utifrån en annan position."⁴⁰ Folkdräkten, i det här fallet, får ett symboliskt värde där den påvisar en typ av rumslig gemenskap.

En liknelse till Forsbergs möte med subkulturella attribut observerades även under platsobservationen i Rålis skatepark, Rålambshovsparken Stockholm. Jämfört med andra platser i studien så var det här som en viss subkulturell prägel genom, exempelvis, klädstil var synligt. Militärmönstrade kläder var vanligt förekommande bland de som befann sig på platsen och något som, subjektivt, inte har setts i samma koncentration i samhället i övrigt. Munkjackor var ett oftare mer förekommande plagg än regelrätta ytterplagg, något som kanske borde varit lämpligt med tanke på väderleken.

Subkulturer kan skapas inom kulturer där ytterligare traditioner och regler skapas för att särskilja den mindre gruppen från den större, överstående, kulturen.⁴¹ Detta skapar ytterligare känslor av tillhörighet som grupp. Under den utvecklingsfas som 12-16 åringarna befinner sig i är utvecklingen av identitet vad som är speciellt utmärkande. Subkulturer i form av utseende, musikstil och attityder blir därför en viktig gemensam identitetsmarkör som är av värde för individen och gruppen att identifiera sig med.⁴²

³⁹ Frisé, A & Hwang, P (red.), s.28

⁴⁰ Forsberg, G, Grenholm, C & Jakobsen, L (red.), s.15

⁴¹ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.40

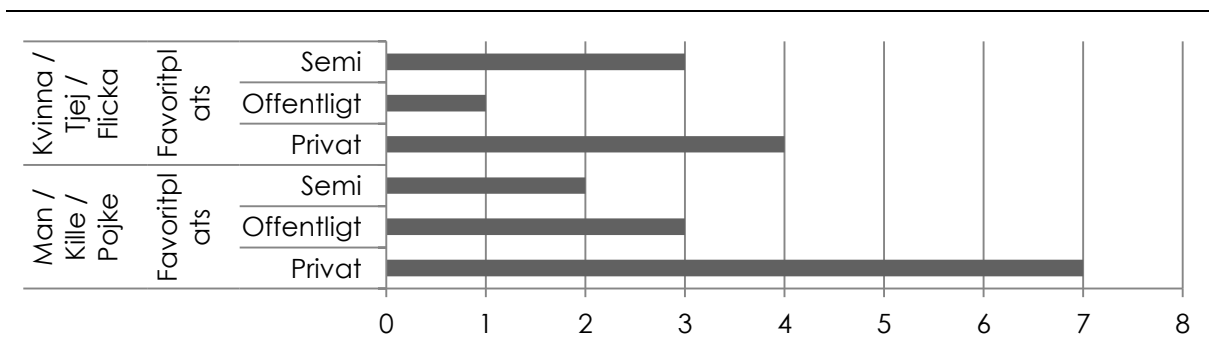
⁴² Lindgren, S (red.), s.45

6.3 Interaktions- och reträttplatser

Interaktions- och reträttplatser skulle kunna beskrivas som ett kortare spektra än den långa gråzonen mellan begreppen privat och offentlig. Gränsdragningarna mellan de senare beskrivs oftast som en variation av ägandegrad. Den egna tomten ses som privat mark medan stadens torg som högst offentligt medan områden däremellan kan beskrivas som semi-privata eller semi-offentliga.⁴³ Interaktions- och reträttplatser behöver emellertid inte vara kopplat till enbart privata eller offentliga platser. Dessa begrepp förklarar snarare den rumsliga användningen av en yta.

6.3.1 Favoritplatser

Favoritplatsens karaktär

På frågan om favoritplats skiljde sig inte könsgruppernas svar i någon större omfattning hurvida platserna var av offentlig eller privat karaktär. Frågan ställdes med syfte att fånga deltagarens intresse genom att få svara på något lustfyllt. Hälften av deltagarna svarade att favoritplatsen var av privat karaktär, exempelvis hemma eller i det egna rummet.

8 av 21 deltagare svarade med platser som bara de och/eller familjen har tillgång till; såsom "Sängen", "Hemma" eller "Mitt rum". Motiveringarna antydde att det är trygga och lugna platser där de ges möjlighet att slappna av. Dessa motiveringar skulle därför kvala in tonåringarnas favoritplatser som *reträttplatser*.

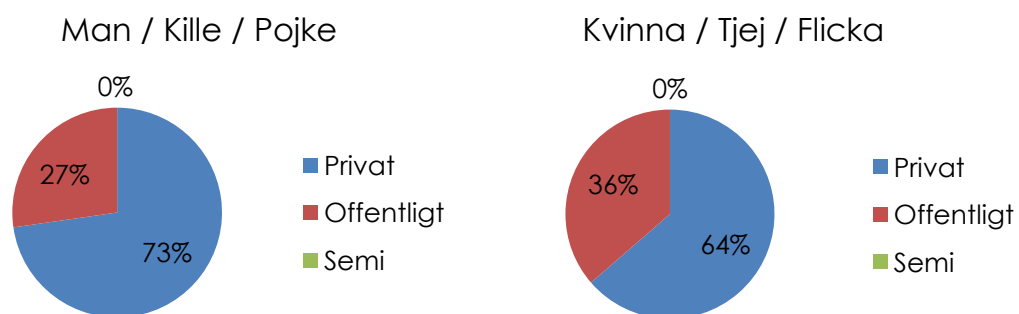
⁴³ Gehl, J, (2011), "Life between buildings: using public space", Island Press, s.59

6.3.2 Reträttplatser

I fråga om reträttplatser tenderade de två grupperna att svara liknande. Båda grupperna hade ungefär samma procentuella antal som svarade att platserna var av privat- samt offentlig karaktär. Med det i åtanke så kan offentliga platser, som är fokus för arbetet, tolkas som viktiga för tonåringens utveckling och vardagliga rekreation.

Lieberg framhåller i kapitlet 'Unga och rummet' som en del av antologin *Ungdomskulturer*, ett relativt nytt fenomen. Nu, tillskillnad från förr, börjar använda det privata hemmet som arena för fritiden och att flickorna istället söker sig ut i det offentliga. Detta, menar han, kan tänkas bero på pojkar har ett större intresse för datorrelaterade sysselsättningar än flickorna.⁴⁴

Reträttplatsens karaktär

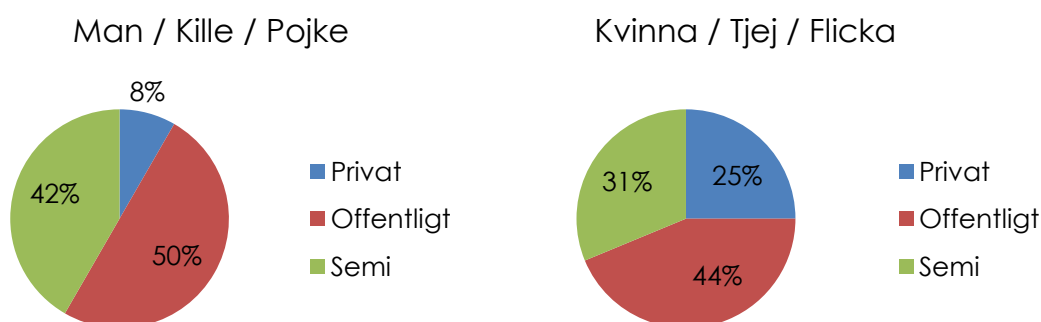
Från enkätstudien vittnar statistiken av om att tjejerna i studien i större omfattning, än killarna, tar sin tillflyktsort till offentliga platser. Det är ingen avsevärd skillnad som skiljer könsgrupperna åt, 9 procentenheter, men möjligtvis skulle den mindre procentuella skillnaden kunna bero på könsens olika typer av intressen och aktiviteter. Fem av de tillfrågade killarna, vars reträttplatser är av privat karaktär, svarar att de *spelar där*. Troligtvis menas datorspel i det här sammanhanget. Fenomenet, som Lieberg framhåller, kan därför tänkas få fog här. Tjejerna som nämner sitt eget rum som en av deras reträttplatser svarar att de exempelvis tänker, filosoferar eller lyssnar på musik där. Ingen av de tillfrågade tjejerna nämner att de *spelar*.

⁴⁴ Lindgren, S (red.), s.55

6.3.3 Interaktionsplatser

I motsats till reträttplatserna så uppvisades andra resultat i fråga om interaktionsplatser. Här är det fler av tjejerna, 25%, som svarar att de umgås med andra på platser av privat karaktär än killarna där motsvarande är 8%. Fem procentenheter skiljer mellan grupperna i fråga om platser med offentlig karaktär. Skillnaden mellan dem beror alltså på andelen platser av semi privat/offentligt- och privat slag.

Interaktionsplatsens karaktär

En viktig vidare fråga som väcktes av resultatet var ifall platserna, av det offentliga slaget, nämndes i de båda gruppernas svarsresultat. En kvalitativ tolkning av deltagarnas svar ger att könsgруппerna troligtvis möts på samma typ av offentliga platser. Svar som "stan" förekommer lika många gånger hos de två grupperna. I de mer specifika svaren förekommer platser av mer kommersiella slag. Dessa platser är vanligare bland de äldre deltagarnas, 15-16 år, svar. Detta kan bero på att de äldre har större ekonomiska medel eller större rörelsefrihet och ansvar. Andra offentliga platser som förekom i svaren är "Fotbollsplan...", "... längs vattnet eller bryggorna i stan." och platsen Botan, Lund, förekommer ett par gånger. Detta är, med andra ord, platser eller områden där grupperna potentiellt möter varandra.

Gemensamma anledningen för grupperna att de umgås på dessa platser är att de får umgås ostört. Exempel på motiveringar är "Vi får vara ifred", "Lättast att få vara ensamma så", "Minst risk att bli störd, mest lugn och ro.". Vilka som är de som *stör* framkommer inte.

Då tonåringen söker sig till rum tillskrivna vuxensamhället kan territoriella konflikter uppstå. Konflikter mellan vuxen och ungdomssamhället har ibland ansetts bero på ålderssegregationen då framförallt de unga vuxna inte möter ungdomarna naturligt på

samma platser⁴⁵, detta menar Ann Frisé (tidigare Erling) och Philip Hwang, båda psykologer och forskare inom utvecklingspsykologi. Därför skulle de som *stör* potentiellt sett kunna vara vuxna eller andra jämnåriga, det hade varit intressant att få fram.

Vy över Gröningens lekplats, Malmö

6.4 Aktivitetsytorna Se och Synas

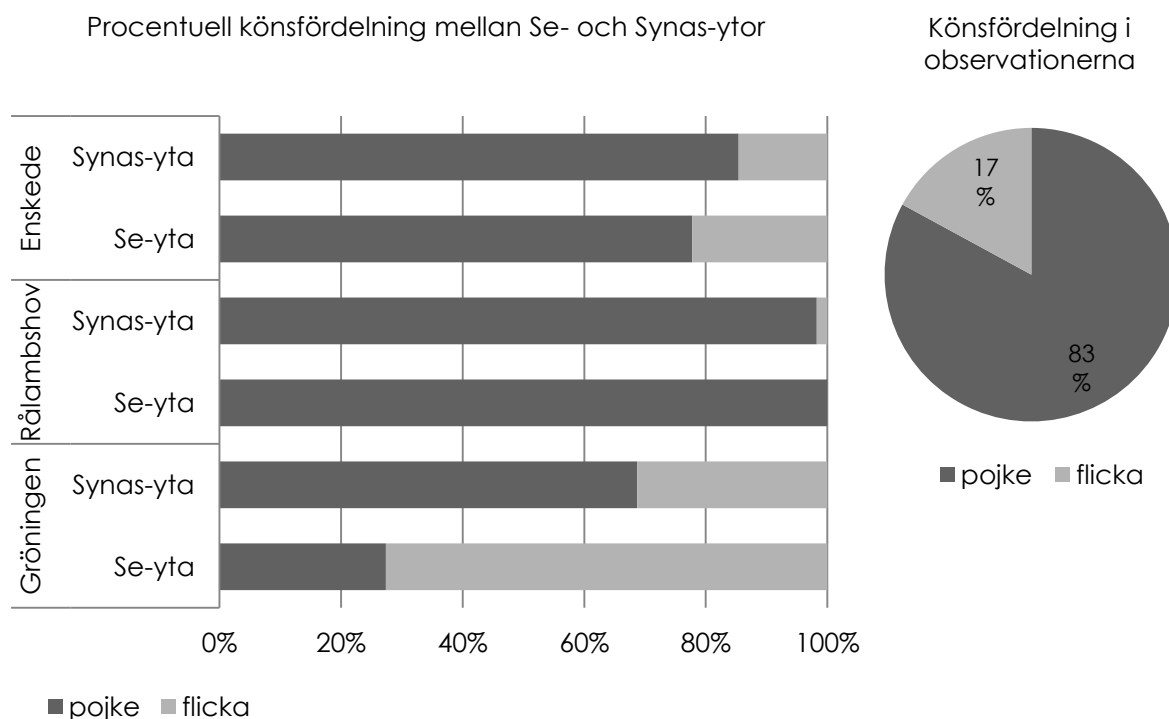
6.4.1 Könsfördelning i observationsstudien

Observationerna genomfördes på offentliga platser som klassificerades som interaktionsplatser. Könsfördelningen i observationsstudien, genom subjektivt antagande av könsidentitet, är andelen killar 83%. Killar har alltså varit i stark majoritet när det kommer till individer som studerats.

Eftersom killarna har varit generellt överrepresenterade på samtliga platser så är de, tabell på nästa sida, också i överrepresentation på både Se- och Synas-ytor. Som enskilt undantag är Se-ytan på Gröningens lekplats där representationen av tjejer var i majoritet.

⁴⁵ Frisé, A & Hwang, P (red.), (2001), s.38

Statistik från observationsstudien

6.4.2 Aktivitetsytor – relationer och prestationer

Lieberg, som tidigare presenterades i avsnitt 6.3.2. 'Reträttplatser', framhöll att det skett en förändring i könsgruppernas olika vardagsplatser. Han menar vidare att pojkarna, ändå, fortfarande ägnar sig åt *prestationsinriktade aktiviteter*, som sport eller dataspel, medan flickorna ägnar sig åt *relationsorienterade aktiviteter*.⁴⁶ Dessa olika typer av aktiviteter var något som observerades under observationsstudien.

På lekplatsen i parken Gröningen, Sorgenfri Malmö, och utanför Kunskapsskolan i Enskede, Stockholm, kunde tjejernas och killarnas olika rumsanvändning på aktivitetsytor studeras och jämföras. Vad som framkommit är att tjejer och killar använder Se- och Synas-ytor på olika sätt. Den tydliga aktivitet som erbjuds på en plats behöver inte vara det enda sättet som platsen används på. Exempelvis observerades i flera omgångar tjejer som använde konstgräsplanen i Enskede, en fotbollsplan, som en plats att lägga sig och sola på. Detta medan killar på samma plats använde den för fotbollslekar.

Alltså trots att planen definierades som Synas-yta och genom sin gestaltning gav en tydlig anvisning till hur platsen borde användas så användes den på olika vis. Med liknelse till Lieberg så observerades alltså könsens olika aktiviteter; tjejerna använde

⁴⁶ Lindgren, S (red.), s.56

Synas-ytan som en plats att hänga och prata, relationsorienterad aktivitet, på medan killarna använde den genom fotbollslekar, prestationsinriktad aktivitet.

Könen hänger sig alltså åt olika typer av aktiviteter där olika förmågor utvecklas åt två håll. Detta skulle kunna hänvisas till teorier om att kulturen segregerar könen utifrån olika förväntningar och traditioner och att det därigenom som könsrollerna skapas. I *The Psychology of Gender and Sexuality* beskrivs kulturen som ett komplext mönster av traditioner och regler och att detta skapar sociala likheter och en känsla av tillhörighet mellan invånarna i samhället. Genom att följa kulturen upprätthålls ordningen i samhället.⁴⁷ Simone de Beauvoir beskriver, och problematiserar, i följande utdrag hur könets olika sätt att ta sig an världen är konstruerade:

“... ty ju mindre hon utövar sin frihet att förstå, gripa tag i och upptäcka omvärlden, desto mindre resurser kommer hon att finna i den och desto mindre kommer hon att våga bekräfta sig som subjekt. Om man uppmuntrade henne till det skulle hon kunna visa samma översvallande livlighet, samma nyfikenhet, samma initiativförmåga och samma djärvhet som en pojke.”⁴⁸

Genom att sammanföra källorna så kan det möjligtvis vara så att flickorna formas enligt normen till fysisk passivitet och omvårdande, relationsvärnande egenskaper och pojkarna till fysisk aktivitet och individualism genom att värderas efter prestationer. Vidare skrivs det i *The Psychology of Gender* att konsekvenserna för att inte ta del och följa den rådande kulturen kan göra att individen utesluts eller misskrediteras.⁴⁹

6.4.3 Att umgås i grupp

Alla tre platsobservationer genomfördes på vad som skulle kunna klassas som interaktionsplatser. Detta för att kunna observera hur tonåringar interagerar med varandra. På samtliga platser saknades det tjejer som uppehöll sig på platsen i ensamhet. Ensamma tjejer observerades bara då det var på väg till, eller från, en annan plats. I motsatts till tjejerna så observerades ibland ensamma killar på de olika platserna. Dessa killar uppträdde sökande och kringströvande till skillnad från ensamma tjejer som verkade ha tydliga mål att ta sig till.

⁴⁷ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.40

⁴⁸ De Beauvoir, S, s.337

⁴⁹ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.41

På samtliga platser förekom dock ett annat fenomen när det gällde att umgås i grupp, killar umgicks ofta i stora grupper i jämförelse till tjejerna som kunde vistas i mer varierande konstellationer. Grupper av killar samlades som, i föregående avsnitt, kring en tydlig gemensam aktivitet. Aktiviteter som rymmer större antal individer, såsom bollekar exempelvis. Tjejer umgicks oftast i mindre grupper i förhållande till killarna men genom en annan typ av aktivitet. Sökandet som ensamma killar kunde uppvisa skulle kunna vara ett sökande efter en aktivitet att delta i.

6.4.4 Har könen samma behov av lek och intimitet?

Könen hänger sig alltså åt olika typer av aktiviteter där de samtidigt formas inom könsrollernas ramar. Frågan som följer är; Men har inte alla, oavsett kön, samma behov av aktiv, fysisk lek och samma behov av relationer och intimitet? Med utgångspunkt från konstruktivistisk syn på könskapandet så skulle svaret kunna kortas ner till ett, ja, alla har samma behov.

Under observationerna framkom tydliga tendenser som i avsnittet ovan, att tjejer hänger sig åt relationsbaserade aktiviteter och killarna åt aktivitetsbaserade aktiviteter. Trots detta visade sig att dessa olika typer av aktiviteter också, men kanske inte bara, blev ett sätt att umgås men att det motsatta könets aktivitetstyp blev aktiviteter som ibland sprängdes in under tiden de umgicks. Generellt sätt så uppstod det plötsliga fysiska, lekutbrott bland tjejerna som observerades på Gröningen och i Enskede mellan varven av stilla samtal. Medan de prestationsbaserade aktiviteterna som killarna på de tre platserna utförde; skate, fotboll och basket som exempel, avbröts ibland genom samtal.

På Gröningen uppehöll sig två tjejer, i 12-14 års ålder, under en längre tid. De varvade lek som att de jagade varandra på ett väldigt barnaktigt vis där de sprang runt och tjoade högljutt under leken. Detta till trots, så använde de merparten av tiden på platsen genom att hänga vid den stora korggungan och samtala i stillhet.

I Enskede observerades samma sak hos tjejer som umgicks i större grupper. Här användes Se-ytan på konstgräsplanen som en plats att lägga sig och hänga på, en plats där det gick att prata lugnt med varandra ostört. Men även dessa tjejer uppvisade dessa *lekutbrott*. Vid ett skeende fick en grupp som satt ner på planen syn på ett par tjejer som kom gående in på planen. Gruppen ställde sig plötsligt upp, lämnade väskor och annat de spridit ut där de vistades, sprang mot de två tjejerna och brottade ner dem med glädje och skratt som besvarades av två som anslöt sig.

Killarna som vistades på samtliga platser uppvisade åt gemensamma fysiska aktiviteter. I Rålambshovsparken genom skate, i Enskede samma, men motsatta, tendens. Killarna använde merparten av sin tid på de olika platserna genom basket- eller fotbollsspel, på Gröningen i form av lek vid snurrplattan. Men i dessa aktiviteter stannade killarna ibland upp och samtalade. Detta kunde ofta te sig abrupt liksom tjejernas spontana lekutbrott. Möjligtvis är det så att könsgrupperna har samma behov, men att de har olika utgångspunkt i när de finns tillfälle att uttryckas.

6.5 Könsrollernas negativa konsekvenser

6.5.1 Könsrollernas begränsande förmåga

Magnusson ställer frågan ”Vilka är det som tjänar på de existerande definitionerna av maskulinitet, och hur upprätthålls dessa intressen?”⁵⁰, i boken *Psykologi och kön: från könsskillnader till genusperspektiv*, efter en diskussion kring maskulinitetsnormens begränsande ramar. Maskulinitetsnormen har striktare restriktioner än kvinnorollen, menar Magnusson. De sociala aspekterna ramar in hur stora variationsmöjligheterna är inom normerna och att variationsmöjligheterna för män, att kunna identifieras och identifiera sig som man, är särskilt restriktiva.⁵¹ Hon antyder här att könsroller är för mångfasetterade för att kunna delas upp i två grupper, mansrollen och kvinnorollen. I motsatts till detta, utifrån vad Magnusson menar ovan, så har kvinnor ett större spelrum inom gränsen för vad som uppfattas som normativ kvinna.

För tonåringen, som genomgår en fas av identitetsskapande, kan detta, med hänvisning till Magnusson, antas vara speciellt begränsande för pojkar. Detta skulle kunna antas vara oavsett om de definierar sig som cis- eller transperson eftersom gränsen för vad uppfattas som normativt beteende är strikt. Detta skulle kunna jämföras med den *sociala inlärningsteorin* där bekräftelse från omgivningen ses som skapande av könsrollerna.

Social inlärningsteori anser att människan lär sig att *agera* utifrån könsroller under utvecklingen.⁵² Exempelvis genom att barnet blir uppmuntrat genom gillanden då hen utför ett könsnormativt beteende som stämmer med hens biologiska kön. Barnet bemöts med social bekräftelse då hen *agerar* rätt utifrån könsnormen och bemöts med det

⁵⁰ Magnusson, E, (2003), s.82

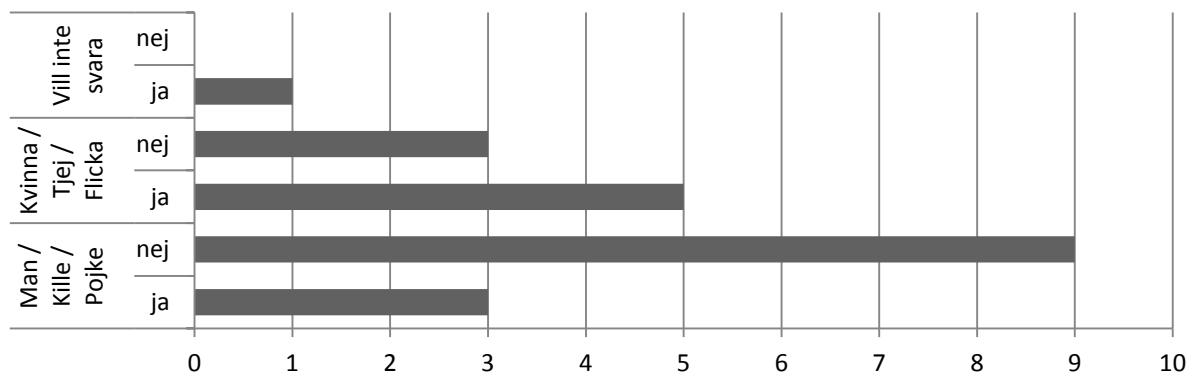
⁵¹ Magnusson, E, s.81

⁵² Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.43

motsatta om hen utför en ickenormativ handling. Den sociala inlärningen bygger på att människan sätter värde och mening i olika beteenden kopplat till kön och därför kan bemöta beteenden antingen uppmuntrande, gillande, eller motsatsen, ogillande och/eller med ignorans.⁵³ Med hänsyn till denna teori så begränsas individen i fråga om att utveckla egenskaper som inte *stämmer överens* med normen kring individens biologiska kön.

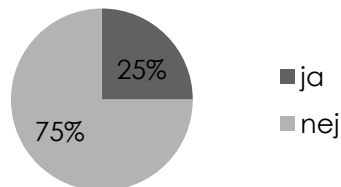
6.5.2 Platser som undviks av enkättagarna

Svarssammanställning om deltagaren undviker platser

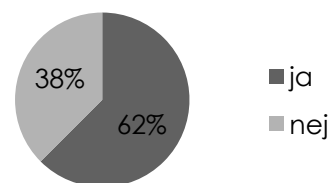

Svarsfördelning mellan könsgrupperna

Man / Kille / Pojke

Kvinna / Tjej / Flicka

Frågan ställdes ifall tonåringarna undviker någon specifik plats. Svaren varierade mellan grupperna. Majoriteten av de svarande, 57%, svarade nekande på frågan. Trots detta fanns tydliga skillnader mellan könsgrupperna. Majoriteten av tjejerna svarade att de undviker en eller flera platser, i motsats till killarna som svarar nekande. Skillnader syns även i vilken typ av platser de undviker samt varför de undviks. Nedan följer en sammanställning av de som svarat jakande.

⁵³ Stainton Rodgers, W & Stainton Rodgers, R, s.44

	Vilken/Vilka platser undviker du?	Varför undviker du platsen/platserna?
Tjej, 13 år	Skoltoaletten	För att dom inte städar den efter folk har kräkts
Tjej, 15 år	Fritidsgården i skolan	Känner obehag och är rädd för personer som brukar befinna sig där
Tjej, 16 år	Sergels torg, Coop garaget i Vallentuna centrum.	Det känns alltid lite obehagligt att gå där då det ofta pågår kriminella saker där. Många våldsamma eller skumma personer brukar umgås där.
Tjej, 16 år	Min gamla skola	För där e alla dryga 02or
Tjej, 16 år	Stadsparken och andra folktomma platser under natten	Rädd att bli överfallen och rånad. Flera vänner till mig har blivit det.
Kille, 12 år	Mina föräldrars rum	Dom sover där
Kille, 15 år	Vid ett äldreboende	Vill inte störa
Kille, 16 år	Fritidsgården, inre staden	Massa idioter
Vill inte svara, 14 år	Platser där det är folksamlingar	Folk

Av svaren att döma finns tydliga skillnader mellan könsgrupperna. Till skillnad från killarna, så uttrycker tjejerna obehag eller rädsla kopplat till platserna som de undviker. Tjejerna uttrycker rädsla eller obehag inför andra människor som kan befinna sig där. Det är alltså inte platserna i sig utan hur platserna används av andra som skapar olusten att befinna sig där. En tolkning av ett par av killarnas svar på frågorna vittnar om att de istället är rädda för att verka störande. De uttrycker, till skillnad från tjejernas, inte någon rädsla eller oro inför platserna de undviker. Om detta beror på hur deltagarna valt att formulera sig kortfattat, eller om det finns samband mellan om tjejer undviker platser de upplever som *hotfulla* och killarna undviker platser *utan någon upplevd hotbild*, är alltså svårt att säga.

I enkätstudiens öppna slutfråga fick deltagarna möjlighet att själva dela med sig av synpunkter och reflektioner i ämnet. Två tjejer uttryckte samma rädsla och oro som framkommit i andra tjejers svar i frågan om platser som undviks. En av tjejerna formulerar sin oro såhär:

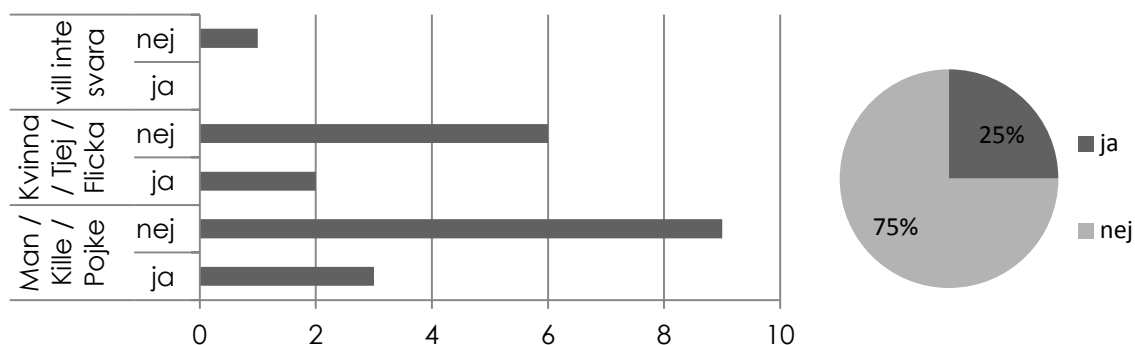
tjej tycker att det är obehagligt att vistas på allra flesta platserna lite senare på kvällen. Jag går helst aldrig ensam när solen börjar skymma. Dagar då jag har på mig en kortare kjol eller klänning spelar nästan ingen roll vart jag än går eller hur mycket klockan än är, jag känner mig ändå alltid lite skraj för att bli sexuellt trakasserad eller typ påhoppad.

Tjej, 16 år i grundskola

Exemplet är bara ett av de flera svar från tjejer som vill uppmärksamma att de känner sig otrygga, speciellt under kvällstid. För att se fler svar se Bilaga 2.

6.5.3 Hit får du gå, men inte längre

Svarssammanställning: *Finns det platser som du inte får vara på?*

Till skillnad från föregående fråga är den procentuella fördelningen den samma mellan könsgrupperna. Lika andelar tjejer som killar upplever inga begränsningar av närstående fråga om vart de får vistas.

Av de som svarat jakande på frågan har svaren varierat. Inga generella slutsatser går att dra från svarsresultaten; dels på grund ut av att svaren är i olika skalor, dels för att svaren är få. Men liknande tendenser som fastslogs i frågan om undvikande av platser, se avsnitt 6.5.2 'Platser som undviks av deltagarna', att tjejerna undviker platser på grund av *rädsla* och killar för att de är *rädda för att verka störande*. Exempel på svar av de som istället svarat jakande:

	Vilken/Vilka platser får du inte vara på?	Varför får du inte vara där?
Tjej, 13 år	Vissa övergångsställen	För att min mamma är rädd för att jag ska vara med i en trafikolycka
Tjej, 16 år	Jag får inte åka till vissa förorter i Stockholm, såsom Rinkeby eller Skarpnäck eftersom det går rykten om att de är mycket kriminella platser och områden.	Känner obehag och är rädd för personer som brukar befinna sig där
Kille, 12 år	Rinkeby Tensta Husby och alla sådana platser	För det är saker som händer där och jag kan bli tonad
Kille, 15 år	Vid äldreboendet och vid Rotan	Får inte störa, andra platsen för att det inte känns tryggt efter en viss tid.

Här är det istället så att tjejerna blivit uppmanade att undvika platser på grund av en hotbild på de specifika platserna. En av killarna är uppmanade att undvika vissa områden av samma anledning medan den äldre killen får samma uppmaning samt att hans närvaro kan verka störande vid äldreboendet.

6.6 Brist på utrymme

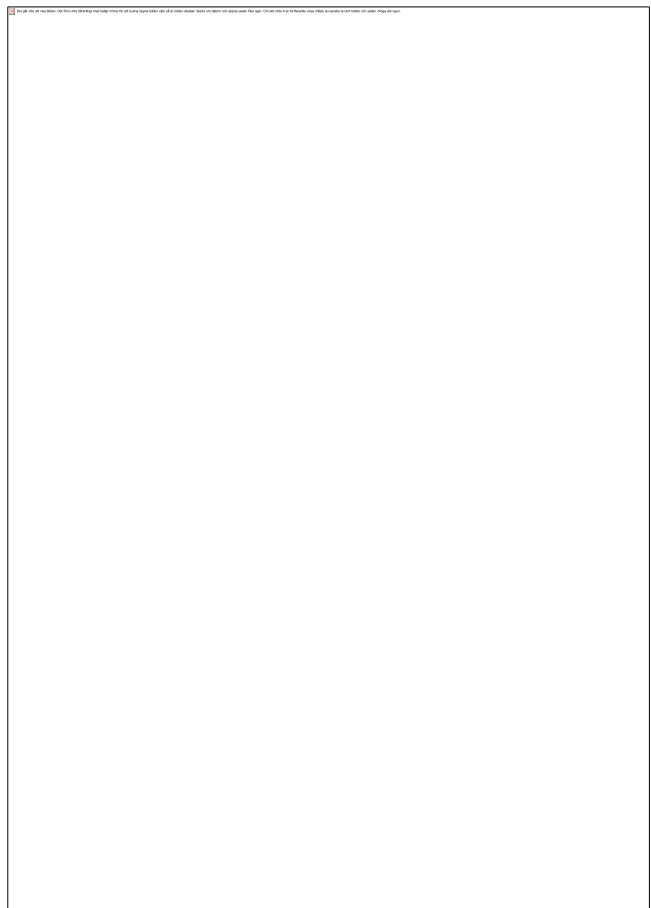
6.6.1 Konflikter om utrymmet

Lieberg skriver i 'Unga och rummet' att vuxna har tillgång till olika typer av platser, mer eller mindre privata och offentliga, med kopplingar till bostaden, arbetet, föreningslivet och kommersiella arenor.⁵⁴ Vuxna har därför en större variation av sociala och rumsliga sammanhang med tydliga avgränsningar som skapar regler för hur platserna används, något som ungdomssamhället kanske inte alltid förlikar sig med.

Konflikterna mellan vuxna och tonåringar i det offentliga kan verka mer eller mindre konstruktivt för tonåringens identitetsutveckling. Ungdomarna använder det offentliga rummet som mer än bara en mötesplats med jämnåriga utan också som en plats där de förbereder sig för vuxenlivet.⁵⁵ Frisé

& Hwang skriver att "Konflikter mellan samhället och ungdomsgrupper har ibland ansetts orsakade av den ålderssegregation som finns i vårt samhälle och då främst att de unga vuxna i så liten utsträckning har kontakt med ungdomarna."⁵⁶ Vidare menar de att både barn och ungdomar ser upp till, och tar efter beteenden och värderingar, av de som är några år äldre än dem. Genom detta så har unga vuxna en stor inverkan på tonåringar och kan därför fungera som en viktig länk för introducerandet till ett vuxet liv.⁵⁷

Vy över Rålis skatepark, Kungsholmen

⁵⁴ Lindgren, S (red.), s.51

⁵⁵ Lindgren, S (red.), s.51

⁵⁶ Frisé, A & Hwang, P (red.), s.38

⁵⁷ Frisé, A & Hwang, P (red.), s.38

Under observationen i Rålis skatepark, Stockholm, observerades hur äldre personer än målgruppen hade inverkan på tonåringarnas beteende och umgänge. Vid ett flertal tillfällen när äldre individer på platsen, unga vuxna precis som Frisé & Hwang vittnar om, samlades och samtalade kom yngre individer, tonåringar 12-16 år, och anslöt. I dessa tillfälliga sammanslutningar uppträdde gruppen på liknande vis. Allt som oftast började det med att de yngre studerade de äldres skicklighet med skateboarden och att de senare testade samma sak. Detta verkade skapa kontakt mellan de två åldersgrupperna och de yngre kunde fortsätta att visa vad de kunde i ett sökande av bekräftelse hos de äldre. De äldre, i sin tur, kunde utbrista hurrarop och påhejningar då de blev imponerade av de yngre som, genom bekräftelsen, fortsatte. Denna typ av konstellationer kunde göra att fler yngre anslöt sig till gruppen. När grupperna blev uppemot 7- personer brukade de äldre tappa intresset och avlägsna sig.

I exemplet från Rålis skatepark uppvisades inget konflikt om utrymmet utan snarare att användare av platsen delade utrymmet under ett gemensamt intresse. Genom exemplet skulle det kunna antas att denna uppslutning kring det gemensamma intresset och sättet killarna, i detta fall, umgicks på är baserat på prestationsinriktade aktiviteter. I och med umgänget med de äldre så uppfanns en lek där prestationer bekräftades med gillanden.

6.6.2 'Vi har ingenstans att vara'

En handfull av deltagarna tog sig tid till att svara i det öppna svarsfältet på slutet av enkäten. Samma kille som nämndes i föregående avsnitt med äldreboendet som exempel skriver: "Det skulle vara kul med ett kafé i området. Vi har ingenstans att bara 'vara' eller umgås. ; Jag har tur att jag bor i hus. Här är vi alltid välkomna.". Svaret från killen i 15 årsåldern vittnar om aspekterna som nämnts i föregående avsnitt. Tonåringen har inte samma självklara rätt att ta de offentliga rummen i samhället i anspråk och saknar den självklara rätten till de offentliga rummen som de vuxna har.

Sökandet efter platser och rum där tonåringen kan verka och utvecklas utan inblandning av vuxenvärlden, som föräldrar, skolpersonal eller föreningsledare, är ett av de mest utmärkande dragen för tonårsperioden, menar Lieberg, Men att det är brist på rum där tonåringen har möjlighet att utveckla identiteten enligt dessa premisser.⁵⁸ Det är viktigt för tonåringen att ha tillgång till platser där de kan lära sig att ta eget personligt

⁵⁸ Lindgren, S (red.), s.45

ansvar som en del av utvecklingen till att bli vuxen. Att i planeringen inte ha tillgodosett behovet av denna typ av platser för tonåringen kan därför ses som ett problem.

Denna brist på utrymme gör att tonåringarna behöver skapa dessa rum på egen hand, menar Lieberg.⁵⁹ Kanske är de oskrivna reglerna för området utanför äldreboendet, i detta fall, knutna till en viss typ av kultur som ungdomarna inte förlikar sig med. Vad som upplevs som störande för de äldre, om det nu är de som störs av ungdomarna, behöver möjligtvis inte vara något som uppfattas som störande av ungdomar. Som tidigare nämnt i lär sig tonåringen att bli vuxen under tonårsperioden, och att interaktion med äldre är en viktig omformande faktor. En faktor som tonåringen, i detta fall, inte får möjlighet att tillgodogöra sig.

⁵⁹ Lindgren, S (red.), s.45

7. Avslutning

7.1 Sammanfattning & Slutsatser

Till att börja med visar 12-16 åringars rumsanvändning på flera vis att de är påverkade av könsroller. Könen hänger sig åt olika typer av aktiviteter där könsrollerna har synliggjorts. Könsnormativt beteende där exempelvis tjejer har uppvisat fysisk passivitet i umgängesaktiviteter kan jämföras till killar vars sätt att umgås istället visar på bristande av intimitet genom de relationsbaserade aktiviteter som präglar tjejernas sätt att umgås. Killars umgänge visar på att prestationen hos individen är av betydelse medan tjejers umgänge består av relationsskapande värden, detta i linje med de olika könsrollerna.

För det andra har arbetet också bidragit till slutsatsen att rumsanvändningen är en del av vad som också stärker könsnormernas inverkan på tonåringen. Från teorier kring könsskapandet har slutsatsen kunnat göras. Rumsanvändandet är en del av den inlärningsprocess som tonåringen befinner sig i. Perioden mellan barndom och vuxen präglas av identitetssökande och en anpassning till samhällsstrukturerna. Normer och kulturella aspekter blir vad som utgör samhällsstrukturerna som tonåringen anpassar sig efter. Denna anpassning till normerna bidrar i sin tur till att könsrollerna stärks genom att de ageras efter och förvärvs genom interaktionen till andra. Inläringen är en dynamisk process liksom det är en dynamisk process att upprätthålla könsrollen trovärdigt.

Sammanfattningsvis påverkas 12-16 åringars rumsanvändande av könsnormer och könsrollernas inverkan, men rumsanvändningen är också en del som bidrar till att stärka dessa normer. Detta genom både inläring och agerande av könsroller. Det är genom att dessa processer sker parallellt som rumsanvändningen för tonåringen är både en orsak till- och konsekvens av könsrollerna.

7.2 Avslutande reflektioner

För att inleda vill jag försöka förklara den starka tanke som grott under processen med uppsatsen. Samma tanke är också vad som försvårat hela den skrivande processen. Det har varit svårt att ställa sig objektiv. Jag, liksom alla andra, är också påverkad av normerna som framkommer i slutsatserna. Jag, liksom alla andra, har lärt mig dessa samhällsstrukturer och jag, liksom alla andra, har varit en bidragande faktor till att stärka dem. Min identitet som kvinna är vad som blivit svårt att skala av mig under processen. Den identiteten är vad som jag kommit att ifrågasätta hos mig själv och ställa mig kritisk till. För är min könsidentitet vad som är, och vad som ska fortsätta, definiera mig som människa?

Att finna källor i litteraturen har varit en utmaning. Inte bara på grund av att tidigare forskning saknats med alla de olika fokus som krävts för att besvara frågeställningen, utan för att litteraturen är skapad under samma strukturer som jag är påverkad av. Patriarkatet har nästlat sig in även i vetenskapliga källor där språket polariserar könen. Att idealet är pojkens sätt att göra anspråk på världen. Att forskning kring flickor formulerats som att de är en homogen grupp, att *flicka* är en gemensam identitet. I observationsstudien har jag gått på en intensiv jakt efter att hitta flickan i landskapet. För vart är ni? Vart var jag? Observationsstudien ter sig ovisst med de få tjejer som observerats i åldern 12-16 år. Men kanske är det en slutsats; tjejen har ingen plats.

Genom att ha tvingats distansera sig från sina egna patriarkala erfarenheter har tanken slagit mig att kanske samma objektivitet också skulle kunna inspirera fortsatt rumsskapande. Kanske är det så att denna objektivitet kan tillämpas på sättet vi idag värderar femininitet och maskulinitet som positiva eller negativa attribut. Inte heller om rumsanvändandet sker könsnormativt borde vi verka värderande utan istället förhålla oss objektivt. För om människan nu väljer att agera efter normerna, om nu detta är ett aktivt val eller ej, så borde inget av sätten att agera vara förbjudet. Ty alla är vi påverkade av samhällsstrukturen, något vi lärt oss är det rätta sättet att förhålla oss till vår omvärld. Kanske borde snarare rumsanvändning utifrån normer varken påbjudas eller förbjudas, utan snarare *medvetandegöras* så att valet av beteenden kan vara ett aktivt beslut?

Vi kan inte skapa nya normer om de inte heller ges plats för dem att skapas. Mycket tycks hänga på de kulturella traditionerna och idéerna som präglar samhällsnormerna. Som blivande landskapsarkitekt vill jag bidra med ytterligare en reflektion. Arkitektur och landskapsdesign har också en möjlighet att skapa övertygelser om hierarkier, skapa signaler för vart barn får leka, utvecklas och lära. Den kan göra

platser tillgängliga oavsett om det är nära den privata sfären eller i offentligheten vi alla, åtminstone borde ha, har tillgång till. Om vi så tydligt kan skapa gränser har vi också möjligheten att skapa det motsättningen. Genom att tillämpa öppen och välkomnande design och främja aktiviteter som både passivt, kvinnligt kodade, och aktivt, manligt kodade, landskapsrum och påbjuda till aktiviteter av olika slag, så kan landskapsarkitekten spela på samhällsnormernas regler så länge de består. Kanske kan vi då skapa platser där till och med flickan, tjejen och kvinnan får plats.

För att avrunda det hela så vill jag framhålla den styrka arbetet har gett mig. Jag kan inte hymla med att jag många gånger varit med och bidragit till den patriarkala strukturen. För även om jag lärt mig att agera efter könsrollen så vill jag påminna mig själv om att detta är en dynamisk process. Könsroller är en dynamisk process som måste underhållas dagligen. De facto att denna process är dynamisk gör också att inte bara jag, utan även du, kan vara med att förändra den. Vi behöver inte börja från början med att lära oss krypa och gå. Vi kan börja med att lära om strukturerna samhället bygger på. Låt oss göra detta för dem som inte än behövt lära sig denna struktur. Låt oss göra detta för varandra och för alla.

7.3 Vidare forskning

Som förslag till vidare forskning skulle ett vidare spektra av könidentiteter kunna utgöra grund för ny forskning kring rumsanvändande. Judith Butler, könsteoretiker och filosof, som refererats till i arbetet har flera intressanta ingångar på könsskapandet ihop med aspekter som identitet och sexualitet. I det här arbetet har spektrat avgränsats till de de binära könen. Förslag på frågeställning skulle kunna vara; Hur förhåller sig personer som inte definierar sig utifrån cis-normativa könsidentiteter till landskapsrummet och rumsanvändande?

Arbetet har även förhållit sig i en mer urban kontext, då främst observatonsstudien genomförts på platser av mer urban kontext. Förslagsvis skulle undersökningen av rumsanvändandet kunna utreda hur tonåringar i olika typer av boendemiljöer, med olika typer av förutsättningar av tillgänglighet av offentliga rum, kunna utgöra ny forskning.

8. Referenser

8.1 Tryckta källor

Björk, Nina, *Under det rosa täcket: om kvinnlighetens vara och feministiska strategier*, [Ny utg.], Wahlström & Widstrand, Stockholm, 1996

Beauvoir, Simone de, *Det andra könet*, [Ny utg.], Norstedts pocket, Stockholm, 2006

Butler, Judith, *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*, Routledge, New York, 2006[1999]

Cederblad, Marianne, *Från barndom till vuxenliv: en översikt av longitudinell forskning*, Gothia, Stockholm, 2003

Forsberg, Gunnel, Grenholm, Cristina & Jakobsen, Liselotte (red.), *Rum, upplevelsevärld, samhälle: rapport från forskarkursen 'I genderiserade rum'*, Institutionen för samhällsvetenskap, Genusvetenskap, Univ., Karlstad, 2002

Frisén, Ann & Hwang, Philip (red.), *Ungdomspsykologi: utveckling och livsvillkor*, Natur och kultur, Stockholm, 2001

Gehl, Jan, *Life between buildings: using public space*, Island Press, Washington, DC, 2011

Lieberg, Mats, *Att ta staden i besittning: om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*, Institutionen för byggnadsfunktionslära, Univ., Diss. Lund : Univ.,Lund, 1992

Lindgren, Simon (red.), *Ungdomskulturer*, 2. uppl., Gleerups Utbildning, Malmö, 2015

Magnusson, Eva, *Psykologi och kön: från könsskillnader till genusperspektiv*, Natur och kultur, Stockholm, 2003

Patel, Runa & Davidson, Bo, *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, 4., [uppdaterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2011

Stainton Rogers, Wendy & Stainton Rogers, Rex, *The psychology of gender and sexuality: an introduction*, Open University Press, Buckingham, 2001

8.2 Elektroniska källor

Björnson, Moa. "Rosens röda matta – stadsplanering på tjejers villkor". Maj 2018.

<https://malmo.se/download/18.1388f79a149845ce3b9fdb/1491301765719/Artikel+i+tidssft+en+PLAN+om+Rosens+r%C3%B6da+matta+20131215.pdf>

RFSL. Maj 2018. <https://www.rfsl.se/hbtq-fakta/att-fraaga-om-koen-och-trans-i-enkaeter/>

Statistiska centralbyrån. Maj 2018. <https://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Nar-vi-fragar-barn-/>

BILAGA 1 - Enkätformulär

Enkätstudie om 12-16 åringars platser i vardagen

Hej! Kul att du vill vara med!

Jag heter Sara Radinger och gör nu mitt kandidatarbete som en del av min landskapsarkitektutbildning vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp. Syftet med arbetet är att skapa underlag för fortsatt forskning kring tonåringar och genusmedveten stadsplanering samt gestaltning av offentliga rum.

Enkäten beräknas inte ta mer än några minuter och består av 10 frågor varav den sista är valfri. Om du vill kan du skriva kommentarer, långt eller kort svar väljer du själv. Jag hade varit otroligt tacksam om du ville vara en del av undersökningen. Dina tankar och erfarenheter är viktiga!

Du är anonym och dina svar behandlas konfidentiellt (inga namn återges i arbetet). Genom att svara på enkäten godkänner du att dina svar kommer sammanställas med andra deltagares svar och sammanställningen kommer publiceras i mitt arbete.

Stort tack på förhand för att du vill vara med!
Vi börjar med några frågor om dig...

1. Hur gammal är du? *

2. Vilket kön har du? *

Med kön menas könsidentitet, alltså det kön du själv känner dig som.

Kvinna / Tjej / Flicka

Man / Kille / Pojke

Osäker

Vill ej svara

Annat alternativ

Vilka umgås du med?

3. Hur stor är din närmaste umgängeskrets? *

Med umgängeskrets menas de du vanligtvis umgås med.

- 0-1 personer
- 2-3 personer
- 4-5 personer
- fler än 5 personer

4. Umgås du med personer av olika kön? *

Med kön menas könsidentitet, alltså det kön som personen/personerna själv känner sig som

- Ja, jag umgås med personer med olika kön.
- Nej, jag umgås bara med personer med samma kön som jag själv.
- Annat alternativ

Platser i din vardag

5. Favoritplats *

Vilken är din favoritplats?

Vad gör platsen så bra?

6. Platser där du får vara ifred *

Nämn en eller flera platser där du kan vara för dig själv eller umgås ostört med dina vänner på din fritid

Vad brukar du göra där?

7. Platser där du umgås med andra på fritiden *

Nämnen en eller flera platser där du brukar umgås med dina vänner på din fritid

Varför brukar ni umgås där?

Platser i din vardag

8a. Finns det platser som du undviker där du bor, där du går i skolan eller är på din fritid? *

Ja, jag undviker en eller flera platser.

Nej, jag undviker inga platser.

8b. Om du svarat 'Ja' på ovanstående fråga:

Vilken/Vilka platser undviker du?

Varför undviker du platsen/platserna?

9a. Finns det platser du inte får vara på? *

exempelvis att din familj/målsman/föräldrar eller annan person säger att du inte får vara där

Ja, det finns platser jag inte får gå till eller vara på.

Nej, jag får gå och vara vart jag vill.

Annat alternativ

9b. Om du svarat 'Ja' på ovanstående fråga:

Vilken/Vilka platser får du inte vara på?

Varför får du inte vara där?

Sista frågan!

10. Finns det något du skulle vilja berätta som inte kommit fram i frågorna? Har du några egna erfarenheter du vill dela med dig av som har med ditt kön och utemiljön att göra? Eller har du andra synpunkter på hur dina vardagsplatser ser ut eller fungerar?

Tack för din medverkan! Du har varit till stor hjälp

Tack för att du tagit dig tid att svara på frågorna!
Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt.

Arbetet och sammanställningen av enkäten kommer att publiceras i slutet av våren. Vill du läsa arbetet när det publicerats och vill få länken till arbetet är du mer än välkommen att kontakta mig via mejl (sararadinger@me.com).

Soliga vårhälsningar!
/ Sara Radinger

» [Redirection to final page of WebbEnkäter](#)

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	Start	Datum och tid	1.	2.	3.	4.
1	03.05.2018 21:05	03.05.2018 21:16	13 år	Kvinna / Tjej / Flicka	4-5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
2	11.05.2018 16:46	11.05.2018 16:53	15 år	Kvinna / Tjej / Flicka	fler än 5 personer	Nej, jag umgås bara med personer med samma kön som jag själv.
3	12.05.2018 22:54	12.05.2018 23:08	15 år	Kvinna / Tjej / Flicka	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
4	11.05.2018 19:02	11.05.2018 19:17	16 år, går i grundskola	Kvinna / Tjej / Flicka	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	Start	Datum och tid	1.	2.	3.	4.
5	12.05.2018 16:05	12.05.2018 16:24	16 år, går i gymnasiet	Kvinna / Tjej / Flicka	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
6	12.05.2018 16:29	12.05.2018 16:30	16 år, går i gymnasiet	Kvinna / Tjej / Flicka	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
7	12.05.2018 16:29	12.05.2018 16:35	16 år, går i gymnasiet	Kvinna / Tjej / Flicka	2-3 personer	Umgås mest med personer med samma kön som mig, men det händer att jag umgås med
8	12.05.2018 16:31	12.05.2018 16:31	16 år, går i gymnasiet	Kvinna / Tjej / Flicka	4-5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
9	12.05.2018 16:54	12.05.2018 16:57	16 år, går i gymnasiet	Kvinna / Tjej / Flicka	2-3 personer	Nej, jag umgås bara med personer med samma kön som jag själv.
10	12.05.2018 17:27	12.05.2018 17:30	16 år, går i gymnasiet	Kvinna / Tjej / Flicka	4-5 personer	Nej, jag umgås bara med personer med samma kön som jag själv.
11	13.05.2018 12:26	13.05.2018 12:30	16 år, går i gymnasiet	Kvinna / Tjej / Flicka	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
12	03.05.2018 20:54	03.05.2018 21:04	12 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
13	12.05.2018 08:36	12.05.2018 08:45	12 år	Man / Kille / Pojke	2-3 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
14	12.05.2018 08:49	12.05.2018 09:04	12 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
15	05.05.2018 16:18	05.05.2018 16:21	13 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	Start	Datum och tid	1.	2.	3.	4.
16	12.05.2018 08:33	12.05.2018 08:34	14 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
17	12.05.2018 23:41	12.05.2018 23:42	14 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
18	14.05.2018 09:36	14.05.2018 09:41	14 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
19	03.05.2018 21:05	03.05.2018 21:08	15 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
20	04.05.2018 07:44	04.05.2018 07:52	15 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
21	12.05.2018 08:50	12.05.2018 09:05	15 år	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
22	12.05.2018 16:29	12.05.2018 16:38	16 år, går i gymnasiet	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
23	12.05.2018 16:39	12.05.2018 16:42	16 år, går i gymnasiet	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Både och men majoriteten samma kön som mig

Bilaga 2 - Enkät svar

Sida 4 av 20

Person	Start	Datum och tid	1.	2.	3.	4.
24	12.05.2018 16:58	12.05.2018 17:12	16 år, går i gymnasiet	Man / Kille / Pojke	2-3 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
25	12.05.2018 17:51	12.05.2018 17:59	16 år, går i gymnasiet	Man / Kille / Pojke	fler än 5 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.
26	03.05.2018 19:51	03.05.2018 20:03	14 år	Vill ej svara	2-3 personer	Ja, jag umgås med personer med olika kön.

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	5. Vilken är din favoritplats?	c	6. Nämn en eller flera platser där du kan vara för dig själv eller umgås ostört med dina vänner på din fritid	6. Vad brukar du göra där?
1	Stallet	Gemenskapen och hästarna	Hemma hoss någon kompis	Olika vara ute i trädgården och leka eller titta på film
2	Gransnäs ungdomsgård	Glädjen, människorna och maten	Mitt rum, kohagar (utan kor Hahah)	Filosofera, sola och tänka
3	Sängen	Trygg och säker plats, det finns inget bättre än att gå och lägga sig i sängen efter en lång dag.	Mitt rum och garderob, promenadstråk olika platser utomhus.	Gå promenader, lyssna på musik eller träna.
4	Mitt landställe på Blidö, i Stockholms skärgård.	Det är väldigt fridfullt och gör mig lugnt och glad.	På ett berg vid vattnet i Danderyd.	Äta frukost eller fika i lugn och ro, prata.

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	5. Vilken är din favoritplats?	c	6. Nämn en eller flera platser där du kan vara för dig själv eller umgås ostört med dina vänner på din fritid	6. Vad brukar du göra där?
5	Hemma	Hemma är lugnt och avslappnat	Hemma botan	Hemma gör jag det vanliga, i botan fikar vi ofta när det är fint väder
6				
7				
8				
9	Skolan	Gillar att lära mig o kompisar	Mitt rum	Sova
10	Hemma	Den e trygg och jag kan vara mig själv	Hemma	Allt
11	Skogen	Lugn och ro, bara jag och mina vänner	Skogen	Sova och bara vara
12	Hemma	Man kan spela	I mitt rum	Spela eller kolla på youtube
13	Mitt rum	Mysigt	I skogen	Inget
14	Hemma	Det är mitt hem och jag känner mig trygg här	I samhället	Gå runt och prata vid hamnen typ
15	Basket planen	Träffar kompisar	Mitt rum	Spela spel

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	5. Vilken är din favoritplats?	c	6. Nämn en eller flera platser där du kan vara för dig själv eller umgås ostört med dina vänner på din fritid	6. Vad brukar du göra där?
16				
17				
18	Taket	Där är tyst och stilla och ofta ingen annan	På taket kan jag vara själv ostört	Läsa och använda min telefon
19	Centrum	Man är ute	Hemma	Inget speciellt
20	Skolan	Kompisarna	Hemma	Lyssna på musik, umgås
21	Hemma	Det är mitt hem och jag känner mig trygg här.	I samhället bland annat	Gå runt och prata
22	Vårt uppehållsrum nära våra skåp i skolan	Nära till kompisar, här händer alltid något trevligt	Hemma hos mig, hos kompisar och lugna platser i lund	plugga eller sova, spela spel, prata med kompisar
23	Mitt rum	Jag får vara ifred när jag vill	Mitt rum kan jag vara ostörd i men har ingen plats där jag kan vara ostört med vänner	Spela, läsa

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	5. Vilken är din favoritplats?	c	6. Nämn en eller flera platser där du kan vara för dig själv eller umgås ostört med dina vänner på din fritid	6. Vad brukar du göra där?
24	Skogen	Närliggande nerlagt stenbrott, lugn och ro + inga ljusföroreningar	Överallt, finns alltid risk att bli störd, bara olika mycket.	Plugga, umgås, sova mestadels.
25	Skrivbordet vid datorn	Komforten av hemmet men ändå kontakten med polarna	Mitt rum, morfar	chilla, kolla film, spela
26	Lekparken	Barnslig	Uppehållsrummet i skolan	Vara barnsliga

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	7. Nämn en eller flera platser där du brukar umgås med dina vänner på din fritid	7. Varför brukar ni umgås där?	8a. Finns det platser som du undviker där du bor, där du går i skolan eller är på din fritid?	8b. Vilken/Vilka platser undviker du?
1	Stallet, hemmet	För att vi går i olika skolor så stallet är där vi träffas och vi delar alla hästintresset	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Skoltoalleten
2	Hus där ingen är hemma	Vi får vara ifred	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Fritidsgården i skolan
3	På mitt och mins kompisars hem, platser där vi tränar. Fotbollsplan, idrottshall. Men även i stan, längs vattnet eller vid bryggorna i stan.	Centrala platser i våra liv. I stan och på bryggorna för att vi gillar att vara nära vattnet samt att det inte finns så många andra ställen att vara på om man bor som vi gör.	Nej, jag undviker inga platser.	
4	Stan, Täby centrum, gymmet.	I stan brukar vi sitta och äta på Kungsträdgården, gå rund i butiker eller ta en fika. I Täby centrum är vi mest för att äta något snabbt eller för att vänta på bussen.	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Sergels torg, Coop garaget i Vallentuna centrum.

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	7. Nämn en eller flera platser där du brukar umgås med dina vänner på din fritid	7. Varför brukar ni umgås där?	8a. Finns det platser som du undviker där du bor, där du går i skolan eller är på din fritid?	8b. Vilken/Vilka platser undviker du?
5	Skolan, botan, på stan	Skolan är man redan på efter lektionerna, botan är mysigt och lättillgängligt.	Nej, jag undviker inga platser.	
6				
7				
8				
9	Handbollsplanen	För vi spelar handboll	Nej, jag undviker inga platser.	
10	Har ingen utanför skolan	.	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Min gamla skola
11	Skolan	Naturligt att stanna kvar när skolan slutat ocv plugga/ hänga	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Stadsparken och andra folktomma platser under natten
12	H	H	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Mina föräldrars rum
13	Fritidsgården	Finns saker att göra	Nej, jag undviker inga platser.	
14	Fritidsgården	För att det är kul där man kan spela pingis eller biljard	Nej, jag undviker inga platser.	
15	På stan	Vet inte	Nej, jag undviker inga platser.	

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	7. Nämn en eller flera platser där du brukar umgås med dina vänner på din fritid	7. Varför brukar ni umgås där?	8a. Finns det platser som du undviker där du bor, där du går i skolan eller är på din fritid?	8b. Vilken/Vilka platser undviker du?
16				
17				
18	Fritidsgården och musikskolan och skolan	Skolan är ett måste, musikskolan spelar vi tillsammans på och fritidsgården bara träffas	Nej, jag undviker inga platser.	
19	Vällingby centrum	För det är när skolan och mina vänner	Nej, jag undviker inga platser.	
20	Utanför pizzerian	Finns inga andra platser där vi känner oss välkomna	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Vid ett äldreboende
21	På fritidsgården	För det är trevligt	Nej, jag undviker inga platser.	
22	Kring skolan, statsparken ev botan och andra ställen i lund	Det är tillgängliga ställen för alla, var man än bor. Vi är kvar efter skolan. Trevligare att vara ute på stan än att sitta kvar i skolan	Nej, jag undviker inga platser.	
23	Utomhus	Lättast att få vara ensamma så	Nej, jag undviker inga platser.	

Bilaga 2 - Enkät svar

Sida 12 av 20

Person	7. Nämn en eller flera platser där du brukar umgås med dina vänner på din fritid	7. Varför brukar ni umgås där?	8a. Finns det platser som du undviker där du bor, där du går i skolan eller är på din fritid?	8b. Vilken/Vilka platser undviker du?
24	Skolan, hemma hos oss, i parker (men inte i lika stor utsträckning som de andra exemplen).	Minst risk att bli störd, mest lugn och ro.	Nej, jag undviker inga platser.	
25	Skolan, stan	Varför intr	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Fritidsgården, inre staden
26	Uppehållsrummet i skolan	Ingen stör oss	Ja, jag undviker en eller flera platser.	Platser där det är folksamlingar

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	8b. Varför undviker du platsen/platserna?	9a. Finns det platser du inte får vara på?	9b. Vilken/Vilka platser får du inte vara på?	9b. Varför får du inte vara där?
1	För att dom inte städar den efter folk har kräkts	Min mamma vill bara inte att jag ska vara så mycket när tät trafikerade vägar	Vissa övergångsställen	För att min mamma är rädd för att jag ska vara med i en trafikolycka
2	Känner obehag och är rädd för personer som brukar befinna sig där	Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
3		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
4	Det känns alltid lite obehagligt att gå där då det ofta pågår kriminella saker där. Många våldsamma eller skumma personer brukar umgås där.	Ja, det finns platser jag inte får gå till eller vara på.	Jag får inte åka till vissa förorter i Stockholm, såsom Rinkeby eller Skarpnäck eftersom det går rykten om att de är mycket kriminella platser och områden.	

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	8b. Varför undviker du platsen/platserna?	9a. Finns det platser du inte får vara på?	9b. Vilken/Vilka platser får du inte vara på?	9b. Varför får du inte vara där?
5		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
6				
7				
8				
9		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
10	För där e alla dryga 02or	Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
11	Rädd att bli överfallen och rånad. Flera vänner till mig har blivit det.	Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
12	Dom sover där	Ja, det finns platser jag inte får gå till eller vara på.	Rinkeby Tensta Husby och alla sådana platser	För det är saker som händer där och jag kan bli tonad
13		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
14		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
15		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	8b. Varför undviker du platsen/platserna?	9a. Finns det platser du inte får vara på?	9b. Vilken/Vilka platser får du inte vara på?	9b. Varför får du inte vara där?
16				
17				
18		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
19		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
20	Vill inte störa	Ja, det finns platser jag inte får gå till eller vara på.	Vid äldreboendet och vid Rotan	Får inte störa, andra platsen för att det inte känns tryggt efter en viss tid.
21		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
22		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
23		Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		

Bilaga 2 - Enkät svar

Sida 16 av 20

Person	8b. Varför undviker du platsen/platserna?	9a. Finns det platser du inte får vara på?	9b. Vilken/Vilka platser får du inte vara på?	9b. Varför får du inte vara där?
24		Ja, det finns platser jag inte får gå till eller vara på.	Specal-lokaler så som mötesrum som bara används vid speciella tillfällen.	För att det alltid ska kunna finnas en plats på skolan i detta fallet, där man bara har möten exempelvis. Det finns även begränsad säkerhet i dessa lokaler då det finns begränsad uppsikt från omgivningen.
25	Massa idioter	Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		
26	Folk	Nej, jag får gå och vara vart jag vill.		

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	10. Finns det något du skulle vilja berätta som inte kommit fram i frågorna?...
1	
2	Jag önskar att jag kunde känna mig lugn i att ha på mig vad jag vill utan att bli sexualiserad på olika sätt eller att folk ska få fördomar om mig utifrån vad jag väljer att ha på mig. Jag önskar också att jag kunde känna mig trygg på alla platser alla tidpunkter på dygnet oavsett om jag är med någon annan eller ensam.
3	Jag bor på landet utanför i en väldigt liten stad och jag tränar lagsporter hela tiden vilket gör att tiden bara går åt att träna och gå i skolan. Man har inte så mycket tid att göra annat. På sommaren är vi mest på stranden eller jobbar.
4	Jag vill också få fram att jag allmänt som tjej tycker att det är obehagligt att vistas på de allra flesta platserna lite senare på kvällen. Jag går helst aldrig ensam när solen börjar skymma. Dagar då jag har på mig en kortare kjol eller klänning spelar det nästan ingen roll vart jag än går eller hur mycket klockan än är, jag känner mig ändå alltid lite skraj för att bli sexuellt trakasserad eller typ påhoppad.

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	10. Finns det något du skulle vilja berätta som inte kommit fram i frågorna?...
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	Nej
15	Nej

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	10. Finns det något du skulle vilja berätta som inte kommit fram i frågorna?...
16	
17	
18	
19	
20	Det skulle vara kul med ett kafé i området. Vi har ingenstans att bara "vara" eller umgås. ; Jag har tur att jag bor i hus. Här är vi alltid välkomna.
21	Nej
22	
23	

Bilaga 2 - Enkät svar

Person	10. Finns det något du skulle vilja berätta som inte kommit fram i frågorna?...
24	
25	Som kille har man press att vara macho
26	

BILAGA 3 – Observationsstudie, Tillvägagångssätt steg för steg

Steg (0)

Platsen som ska bli en del av studien ska vara en *interaktionsplats*. Med interaktionsplats menas platser utomhus som är tillgängliga för målgruppen samt att platsen är utformad för och används för att möta jämnåriga på. Platsen besöks under en tid på dygnet och i veckan då 12-16åringar har förlagd fritid, dvs. att de inte går i skolan för tidpunkten.

Steg (1)

Studieområdet avgränsas på plats efter vad observatören har möjlighet att se och registrera från vald position. Avgränsningarna bör också följa en logik av att inte dra gränsen igenom, på eller mellan aktivitetsytorna. Lämpligt kan vara att avgränsningarna kan dras vid stråk på platsen eller barriärskapande trafikerade vägar som inte skall vara en del av de fortsatta observationerna (Steg 3).

Avgränsningarna för observationen dokumenteras i en planskiss över området.

Aktivitetsytorna *se* och *synas* definieras på samma underlag som avgränsningarna för området. *Se-* och *Synas-*ytor definieras efter följande kriterier:

- Synas-yta***
- Platsen har en god överblickbarhet från *Se*-ytor, exempelvis genom att ytan är nedsänkt i förhållande till omgivningen; att ytan inte skymms i ögonhöjd bakom vegetation eller staket/mur.
 - Platsen erbjuder en aktivitet som kan användas genom fysisk aktivitet, exempelvis en angiven lek, spel eller lagsport, skate eller dans mm; en öppen yta (hårdgjord, gräsyta eller grusyta) med utrymme för spontan aktivitet som brännboll eller fotboll.
- Se-yta***
- Platsen har god utsikt över vad som sker på *Synas*-ytor, exempelvis genom att ytan är upphöjd;
 - Platsen erbjuder en aktivitet som ter sig passivt i förhållande till *Synas*-ytan/-orna. Det kan vara genom sittmöjligheter...

Steg (2)

Dokumentation över de rumsliga potentialerna till interaktion mellan aktivitetssytorna görs genom skisser och foton. De rumsliga potentialerna utvärderas efter Ghels 'Physical arrangement to promote or prevent contact'¹ med fem exempel. Egna skisser av exemplen nedan är inspirerade av modellen från *Life between buildings: using public space*.²

a) Väggar – Inga väggar

b) Långa avstånd – Korta avstånd

c) Hög fart – Låg fart

d) Nivåskillnader – Samma plan

e) Rygg-mot-rygg möblering – Ansikte-mot ansikte möblering

Steg 3

Strukturerad observation dokumenteras i bifogat observationsschema, se Bilaga 4.

Besökarantalet av platsens 12-16 åringar respektive aktivitetssytor räknas var 15:e minut.

Ett subjektivt antagande av könsidentitet av besökarna på respektive plats dokumenteras i observationsschemat. Under tiden mellan de strukturerade observationerna var 15:e minut genomförs ostrukturerade observationer.

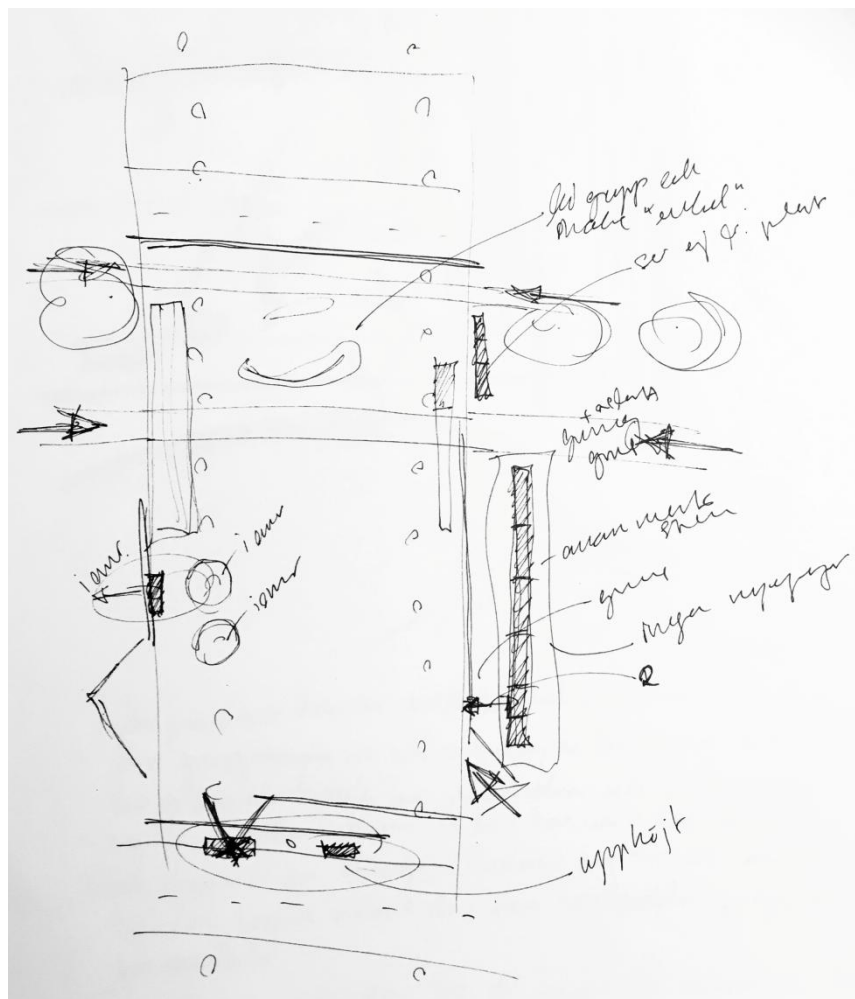
¹ Gehl, J, (2011), "Life between buildings: using public space", Island Press, s.62

² Gehl, J, s.62

BILAGA 4 – Observationsschema, platsanalys och skisser

Rålis skatepark, Kungsholmen

Planskiss över området

Platsanalys

Skateparken är ett långsmalt område under Västerbron som en del av den större Rålambshovsparken. På vardera långsida om skateområdet är det gräsmatta och under bronns anslutning till rondellen ovanför avslutas skateområdet med en bilväg. Platsen observerades från en upphöjd plats mellan vägen och ett staket ut mot skateplatsen

nedanför. Platsen avgränsades till närmaste gångstråket som gick igenom skateparken längre bort, mot mitten av bron.

Skateområdet klassades som Synas-yta. Kring ett par pelare till bron i skateområdet var avsatser som inbjöd till sekundära sittplatser. Med sekundära sittplatser menas gestaltungsinslag som inbjuder till att kunna användas för vila utan att de har den självklara formen som, exempelvis, en klassisk bänk. Dessa ihop med en bänkliknande avsats på områdets ena långsida klassades som Se-ytor. Primära sittplatser, i form av bänkar, fanns längs den andra långsidan samt ytterligare två bänkar på den upphöjda ytan från observatörens position, även dessa räknades in som Se-ytor.

Bänkarna längs långsidan var inte avgränsade i form av några fysiska barriärer till skateområdet utan låg istället ett par meter utanför. Dessa var det ett ytskiktsbyte i form av grus i kontrast till den plattbelagda marken kring bänkarna och den platsgjutna betongen på skateområdet. Dessa Se- och Synas-ytor hade, trots att de saknade vare sig staket eller nivåskillnader, en bristande potentiell gränsöverskridande kommunikation just på grund av det tidigare nämnda. Eftersom de som vistades på platsen till största del använde sig av aktiviteter på hjul så blev den en meter breda grusgången en barriär för närmanden mellan Se- och Synas-roller. Avståndet, markmaterialet samt den högre farten på skateområdet kontra Se-ytan verkar också hämmande.

De sekundära sittplatserna var, till skillnad från de föregående, var inkluderade som en del av gestaltningen av skateområdet. Dessa Se- och Synas-ytor gav därför större potentiella möjligheter mellan användare av aktivitetsytor.

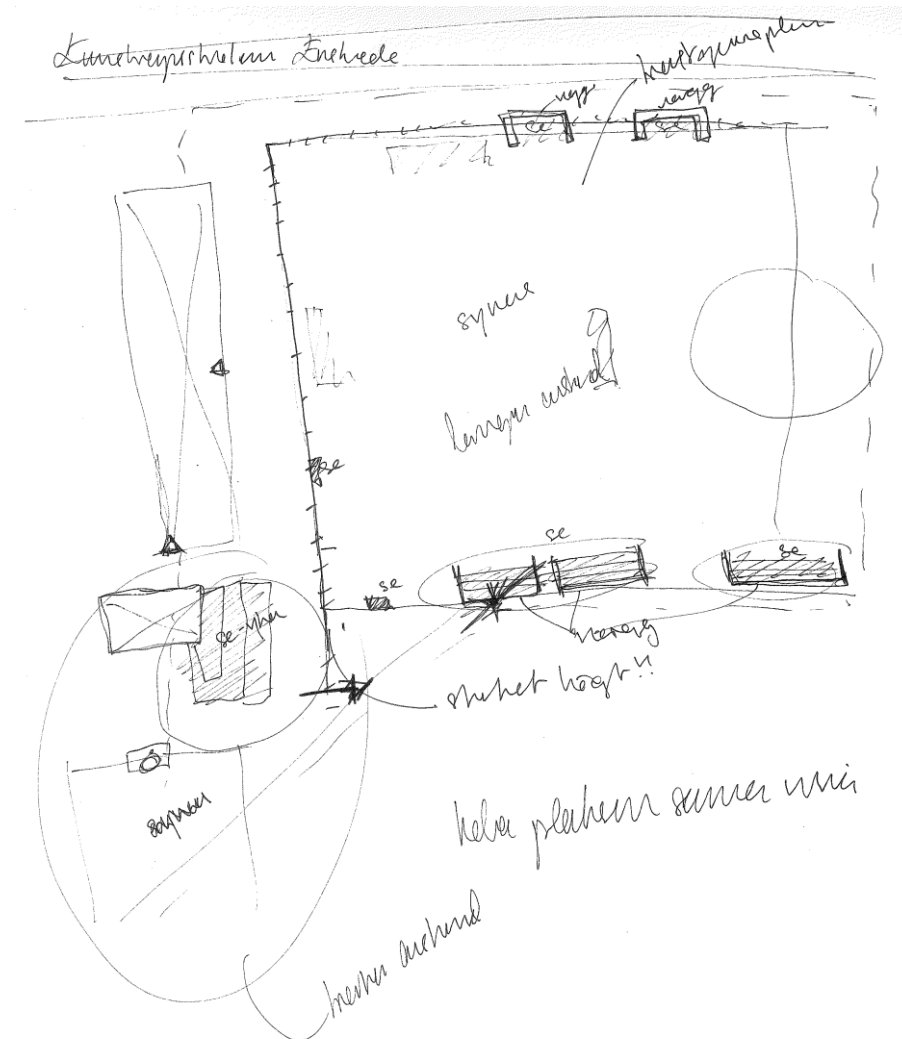
Observationsschema

PLATS: Pelarekretsens streckupps Datum: 2 maj 2018 (onsdag)
Temp./Väder: 11°C, → 4 (9) m/s, ☁

Klockslag	Se/Åskådare/Passiv-yta		Synas/Aktör/Aktiv-yta		Totalt
	Flicka 12-16	Pojke 12-16	Flicka 12-16	Pojke 12-16	
1	15.45	0	5	0	15
2	16.00		1	20	21
3	16.15		1	21	23

Kunskapskolan, Enskede

Planskiss över området

Platsanalys

Platsen observerades från en fotbollsläktare riktad mot en konstgräsplan. Till vänster, utanför fotbollsplanen, låg skolbyggnaden jämte fotbollsplanens kortsida och en mindre basketplan. Positionen på läktare skapade god överblickbarhet över fotbollsplanen, basketplanen samt vilka som gick in och ut ur skolbyggnaden. Se- och Synas-utor definierades enligt kriterier i Bilaga 4. Fotbollsplanen och basketplanen definierades som Synas-utor. Bänkar och läktare kring och på fotbollsplanen definierades som Se-utor. Längs en mindre byggnad, mellan skolbyggnaden och basketplanen, fanns en platsbyggd trärampa som skapade sittmöjligheter med god vy mot både basketplanen och fotbollsplanen. Även den definierades som Se-utan.

Den observerade platsen hade alltså två huvud Synas-ytor med mindre tillhörande Se-ytor kopplade till sig. Läktarna och avbytarbåsen på fotbollsplanen var möblerade med tydlig riktning, blick, mot fotbollsplanen. Detta skapar ett tydligt fokus mot fotbollsplanen men på grund av de långa avstånden blir interaktion över dessa gränser inte en självklarhet. Fristående bänkar på fotbollsplanen användes inte av någon under observationen. Troligen på grund av de långa avstånden till angränsande Synas-yta, fotbollsplanen, och att de därför kom för långt från *händelsernas centrum*. Ett högt staket gick längs kortsidan på planen mot byggnaden och dess långsida mot vägen. Staketet hade få ingångar; för att komma in på fotbollsplanen var en tvunget att ta sig in i närheten av basketplanen. En sekundär öppning till planen fanns i det bortre hörnet mot vägen till. När personer som vistades på planen ville ha kontakt med de som kom ut ur skolbyggnaden så fick de prata genom staketet på var sin sida.

Basketplanen som Synas-yta talade väl, som gestaltning, med trappan som Se-yta. I jämförelse till förhållandena mellan aktivitetsytorna kring fotbollsplanen hade basketplanen och trappan kortare avstånd mellan sig. Detta skapade bättre förutsättningar till gränsöverskridande interaktion mellan Se- och Synas-rollerna. Trappans nivåer gjorde att de sittandes fick samma ögonhöjd som stående på basketplanen eller ytan framför trappan. En av de aspekter som är viktiga för att främja möten, se Bilaga 3. Inga andra sittmöjligheter fanns kring basketplanen än trappan.

Observationsschema

PLATS: Kundskapsboden Furehede

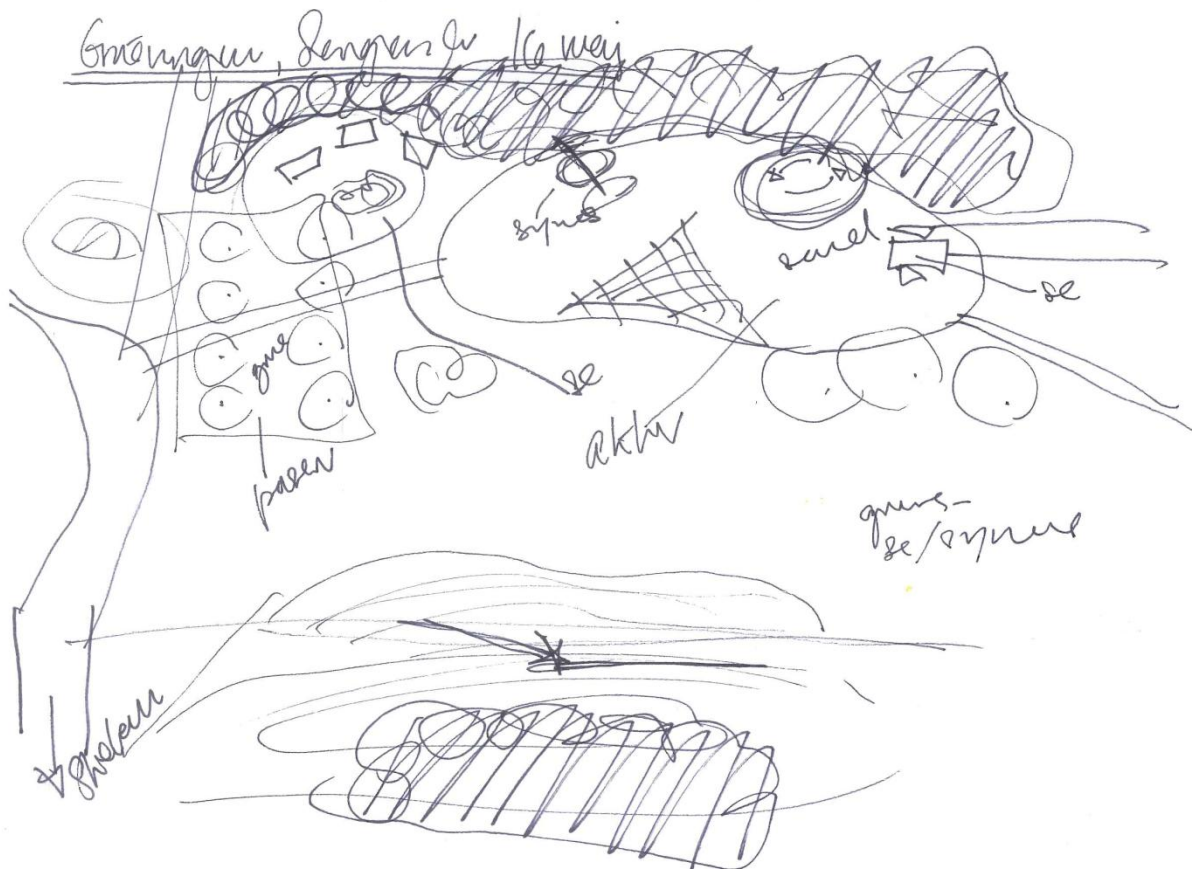
Datum: 4 maj 2018

Temp./Väder: 14°C → 4(11)me

Klockslag	Se/Åskådare/Passiv-yta		Synas/Aktör/Aktiv-yta		Totalt
	Flicka 12-16	Pojke 12-16	Flicka 12-16	Pojke 12-16	
1 14.20	1	2	3	14	20
2 14.35	1	3		12	17
3 14.50		1	2	6	9
4 15.05			2	9	11

Gröningen, Sorgenfri

Planskiss över området

Platsanalys

Platsen observerades från en kulle mittemot huvudfokus för området, en lekplats i parken skapad för äldre barn. Lekplatsen har en stor korggunga, ett klätternät samt en *snurrplatta*. Begreppet *snurrplatta* var ordet en av de observerade tonåringarna använde då hen ropade till en annan. Lekredskapet består av en upphöjd och tiltad, rund yta, med ett par meters diameter, som snurrar från dess centrerade upphöjda fäste. Genom lekparken går en gång som ansluter till lekplatsen för småbarn åt det ena hållet och mot en gång- och cykelväg åt det andra. Längs gång och cykelvägen ansluter Stenkulaskolan. Mellan lekparken och gång- och cykelvägen finns ett hörn med parkbord möblerade i halvcirkel framför en låg plantering samt en grusyta med symmetriskt planterade träd med fristående bänkar emellan. Hela lekparken samt de omkringliggande gräsytorna är definieras som Synas-tytor och primära sittplatser med kringliggande planteringar som Se-tytor. På

lekplatsen finns även ett utplacerat parkbord i skuggan intill snurrplattan, även den definieras som Se-yta.

De olika lekredskapen var placerade med avstånd med hänsynstagande regler som gäller för lekredskap. Avståndet mellan snurrplattan och parkbordet var därför av hämmande för potentiell interaktion mellan Se- och synas-rollerna här. Men med all rätt pågrund av säkerhetsavståndet. I jämförelse till de mer avsides Se-ytor på platsen som är längre ifrån närmaste Synas-ytor så gav ändå parkbordet på lekplatsen en närmare närvaro och möjligheter till möten mellan Se- och Synas.

Observationsschema

PLATS: Grönvagen, Sönderby Datum: 16 maj 2018
 Temp./Väder: 25°C 3(5)msk 7/10

Klockslag	Se/Åskådare/Passiv-yta		Synas/Aktör/Aktiv-yta		Totalt
	Flicka 12-16	Pojke 12-16	Flicka 12-16	Pojke 12-16	
1 12.40	2		4	5	11
2 12.55				3	3
3 14.18			2		2
4 14.32			2		2
5 14.50		1	2		3
6 15.06	3			5	8
7 15.17	3	2		4	14